

Dold potential

Hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden

Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Författare: Shoresh Ibrahim & Petra Wårstam Larnhed

Dold potential
2 (60)

Förord

Denna rapport är framtagen av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Den behandlar utvecklingsområde av betydelse för ett socialt hållbart Stockholm och innehåller rekommendationer och åtgärder som staden kan vidta för att främja en sådan utveckling.

Stockholms stad inrättade Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm under 2015 med uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor i kommunen och lämna förslag på åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

Kommissionens arbete bedrivs inom stadens förvaltningsorganisation och organiseras utifrån fyra utpekade utvecklingsområden. Enligt direktiv ska kommissionens arbete vila på vetenskaplig grund och genomföras i samverkan med fristående forskare. De forskare som kopplas till kommissionen ska ta fram vetenskapliga underlag med förslag till åtgärder inom avgränsade fördjupningsområden.

I framtagandet av denna rapport har sådana underlagsrapporter och andra vetenskapligt grundade underlag varit en viktig utgångspunkt. Rapporten utgår därutöver från erfarenheter i stadens egna verksamheter och lärdomar från andra städer och regioner. Framtagna rekommendationer och åtgärder rör huvudsakligen frågor som kommunen har rådighet över.

Sammanfattning

Unga stockholmare har generellt inga större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Däremot finns det inom gruppen unga en variation. Särskilt unga med funktionsnedsättning, unga utrikes födda och unga som inte har fullföljt gymnasiet har en svag ställning på arbetsmarknaden och utvecklingen är oroande. I denna andra rapport inom utvecklingsområde Arbete och försörjning, för Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, fördjupas analysen av ungas etablering på arbetsmarknaden med särskilt fokus på unga som varken arbetar eller studerar, unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda.

I rapporten undersöks faktorer som påverkar ungas etablering på arbetsmarknaden. Statistiken visar att unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda i lägre grad har fullföljt gymnasieskolan i jämförelse med gruppen unga som helhet. Generellt sett kräver arbetsgivare numera fullföljd gymnasieutbildning och goda kunskaper i svenska språket. En stor del av rekryteringarna sker genom kontakter, vilket kräver ett stort nätverk av sociala kontakter som inte alla unga har. En annan faktor som kan ha betydelse för ungas möjligheter att lyckas på arbetsmarknaden är attityderna hos arbetsgivare.

Slutsatsen i rapporten är att insatserna i högre grad måste riktas och anpassas till just unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda, främst nyanlända, för att den negativa utvecklingen ska kunna brytas. För att förbättra deras möjligheter på arbetsmarknaden lämnar kommissionen rekommendationer och förslag på åtgärder. Bland annat behöver ungas kunskaper om arbetsliv och olika branscher stärkas genom en tydligare samverkan mellan skola och arbetsliv. En modell för hur det kan ske bör utarbetas. Stadens arbete med sociala klausuler i upphandlingar behöver riktas särskilt till unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda, främst unga nyanlända. För att fler unga med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att arbeta inom stadens verksamheter behöver nya arbeten skapas genom arbetsdifferentiering. Samverkan inom staden och med andra myndigheter behöver förbättras för att effektivare kunna möta ungas behov i syfte att stärka deras möjligheter på arbetsmarknaden. Slutligen behöver utbildningar utvecklas och anpassas till målgruppernas förutsättningar och behov.

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Introduktion	6
1.1 Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm	6
1.2 Arbete och försörjning	7
1.2.1 Rapportens fördjupningsområde	7
1.2.2 Rapportens framtagande	9
1.2.3 Disposition	10
2. Unga stockholmars etablering på arbetsmarknaden	11
2.1 Unga stockholmare som varken arbetar eller studerar	14
2.2 Unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	17
2.2.1 Försämring av studieresultat	21
2.2.2 Risk för ohälsa	23
2.2.3 Höga krav på arbetsmarknaden	24
2.3 Unga utrikes födda	25
2.3.1 Lägre andel med fullföljd gymnasieutbildning	28
2.3.2 Hälsans påverkan på studier och arbete	31
2.3.3 Diskriminering och brist på sociala kontakter	31
2.4 Sammanfattning	32
3. Insatser för unga stockholmare som varken arbetar eller studerar	33
3.1 Statliga insatser	34
3.1.1 Insatser för unga med funktionsnedsättning	35
3.1.2 Insatser för unga utrikes födda	37
3.2 Stockholms stads insatser	37
3.2.1 Insatser för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	40
3.2.2 Insatser för unga utrikes födda	42
3.3 Samverkan mellan stat och kommun	43
4. Sammanfattande analys	44
5. Rekommendationer och åtgärder	46
A2.1 Stärk kopplingen mellan skola och arbets- och samhällsliv	47
A2.2 Underlätta inträdet till arbetslivet genom anpassade och riktade utbildningsalternativ	49
A2.3 Använd Stockholms stads verksamheter för att främja ett inkluderande arbetsliv	51
A2.4 Effektivisera samverkan om unga utrikes födda och unga med funktionsnedsättning	53
Referenser	57
Bilagor	60

1. Introduktion

1.1 Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Stockholms stads budget för 2015 slår fast att utvecklingen mot ett mer delat Stockholm ska vändas. Att Stockholm ska vara en sammanhållen stad utgör ett av fyra inriktningsmål fram till 2018. Kommunfullmäktige i Stockholms stad beslutade inför 2015 att tillsätta en kommission som ett led i att förverkliga denna ambition. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har fram till och med 2017 uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor och föreslå åtgärder för hur Stockholms stad kan minska dessa skillnader och främja en socialt hållbar utveckling i staden.

Det innebär att kommissionen ska tillhandahålla Stockholms stad med verktyg för budgetstyrning och -uppföljning, prioritering och genomförande av åtgärder som fördelar samhällets resurser på ett sätt som möjliggör för fler att förverkliga sina liv genom studier och arbete. Åtgärderna ska också bidra till att ge alla stockholmare tillgång till goda och trygga livsmiljöer och stärka den sociala sammanhållningen och delaktigheten i samhället.

Ett mål med kommissionen är att redan under arbetets gång kunna gå från analys till verkställande av åtgärder. För att möjliggöra det leds arbetet av utsedda utvecklingsledare inom förvaltningsorganisationen. Genom fördjupningar tas åtgärder fram fortlöpande som sedan kan integreras i ordinarie processer för ledning och styrning. Arbetet organiseras kring följande fyra utvecklingsområden:

- Uppväxt och utbildning
- Arbete och försörjning
- Boende och stadsmiljö
- Demokrati och trygghet

Kommissionens arbete ska enligt direktiv också vila på vetenskaplig grund och genomföras i samverkan med fristående forskare. De forskare som kopplas till kommissionens arbete ska ta fram vetenskapliga underlag med förslag till åtgärder inom avgränsade fördjupningsområden som bidrar till att stärka den sociala hållbarheten i Stockholm.

En viktig del av kommissionens arbete är också att bidra till öppen och allsidig dialog om sociala skillnader i Stockholm. Därför

kommer kommissionen att arrangera föredragningar, seminarier och konferenser kontinuerligt.

Den här rapporten är den andra delrapporten inom utvecklingsområdet Arbete och försörjning.

1.2 Arbete och försörjning

Arbete och försörjning är ett prioriterat område inom kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Möjligheterna till förvärvsarbete med trygga anställningsvillkor och en rimlig inkomst är en av de viktigaste faktorerna för att människor ska kunna förverkliga sina ambitioner i livet. Att många människor står utanför arbetsmarknaden medför också stora samhällsekonomiska kostnader och utebliven tillväxtpotential. Stockholm har idag dessutom stora rekryteringsbehov inom både näringslivet och offentlig sektor, vilket kräver att en så stor del av befolkningen som möjligt är i arbete. Utanförskap tenderar också att gå i arv. Elevers framgång i skolan och förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden hänger till stor del samman med föräldrarnas utbildningsbakgrund och arbetssituation.

1.2.1 Rapportens fördjupningsområde

Unga i arbetslöshet har varit en grupp som särskilt uppmärksammats nationellt de senaste åren. Arbetslöshetstalen för unga har varit höga och unga 18-24 år är en stor grupp som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Studier visar emellertid att det *inte* finns några tecken på att ungas situation på arbetsmarknaden har försämrats över tid. På det stora hela förefaller unga ha en problemfri väg in i arbetslivet. Forskning visar också att arbetslöshet är ett dåligt mått på problem relaterade till ungas inträde på arbetsmarknaden. Att istället mäta och undersöka unga som varken studerar eller arbetar kan ge en bättre bild av problem relaterade till ungas inträde på arbetsmarknaden. Här visar forskningen att vissa grupper har väsentligt större problem att etablera sig på arbetsmarknaden: unga med funktionsnedsättning, unga utrikes födda och unga utan fullständiga gymnasiebetyg.¹

Framförallt unga som vid något tillfälle har haft en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har en svag ställning på svensk arbetsmarknad. Sedan 1990-talet har utvecklingen dessutom varit negativ; allt färre i denna grupp lämnar gymnasieskolan med slutbetyg och anknytningen till arbetsmarknaden har kraftigt försvagats. Även unga utrikes födda

¹ Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), sid 12

har en svagare ställning på arbetsmarknaden än de som är födda i Sverige. Särskilt utsatta är unga som invandrat till Sverige under sena tonåren. I och med de senaste årens ökade invandring till Sverige, framförallt avseende ensamkommande barn och ungdomar, förväntas unga personer som invandrat till Sverige under sena tonåren utgöra en större andel av antalet unga som varken studerar eller arbetar.²

Att ha slutfört gymnasiestudier är betydelsefullt för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden. I kommissionens delrapport *Allas rätt till kunskap - Kortutbildade och vuxenutbildning* (2016) undersöktes de utmaningar som personer som inte har fullföljt en gymnasieutbildning möter i relation till vuxenutbildningen.

Denna rapport fördjupar analysen av ungas etablering på Stockholms arbetsmarknad med särskilt fokus på unga som varken studerar eller arbetar, unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och unga utrikes födda.

I rapporten undersöks följande frågeställningar

- Hur ser unga stockholmares inträde på arbetsmarknaden ut? Vilka utmaningar möter unga på sin väg till arbete?
- Vilka statliga och kommunala insatser finns det för unga som varken arbetar eller studerar samt vilka resultat ger insatserna?
- Vad behöver Stockholms stad stärka och utveckla för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för unga som riskerar utanförskap?

I denna rapport definieras unga generellt som personer i åldern 16-29 år. Allt som oftast definieras unga som 16-24 år, alternativt 18-24 år, och en hel del av den statliga statistiken och undersökningar om unga innefattar den senare åldersgruppen av dessa. Emellertid har Stockholms stads kommunfullmäktige beslutat att insatser för unga ska gälla åldersgruppen 16-29 år, därför har denna rapport valt att även inkludera unga i åldern 25-29 år.

I funktionshinderforskningen delas funktionsnedsättning in i tre kategorier: intellektuell, fysisk och psykisk funktionsnedsättning. Eftersom det inte finns statistiskt underlag över personer med funktionsnedsättning har denna rapport valt att definiera och undersöka unga med aktivitetsersättning från Försäkringskassan

² Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), sid 10

som ges till personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

I rapporten kommer även unga utrikes födda särskilt granskas. Vissa uppgifter som redovisas i rapporten avser utländsk bakgrund vilket definieras som född utomlands eller med minst en förälder född utomlands.

1.2.2 Rapportens framtagande

Ansvarig för rapportens framtagande är Shores Ibrahim, utvecklingsledare för utvecklingsområdet Arbete och försörjning inom Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Rapporten har författats av Petra Wårstam Larnhed, verksamhetscontroller på Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad och Shores Ibrahim. I arbetet med rapporten har även Anne-Christine Garcés, ungdomsstrateg på Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad varit delaktig.

Till delområdet har en utvecklingsgrupp varit knuten som letts av Karin Eriksson Bech, utvecklingschef på Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad. Utvecklingsgruppen har gett expertstöd lämnat feedback och faktagranskat rapporten.

Anders Forslund nationalekonom vid IFAU, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Uppsala universitet har ansvarat för att ta fram underlagsrapporten *Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden*. I arbetet med den rapporten har statistik fram till år 2010 använts. Underlagsrapporten återfinns som bilaga till denna rapport (bilaga 1).

För att få kunskap om gruppen unga stockholmare 16-29 år som inte arbetar eller är i studier har statistik från Statistiska centralbyrån (SCB), beställts och analyserats av Sweco Strategy AB. Statistiken är från 2013. Även detta underlag återfinns som bilaga (bilaga 2).

I arbetet har ett tjugotal expertintervjuer genomförts med personer, inom och utom Stockholms stad, till exempel funktionshindersombudsmannen, utredare och enhetschefer.

Vidare har sammanställningar gjorts av insatser inom Stockholms stads arbetsmarknadsförvaltning och Arbetsförmedlingen riktade mot målgruppen unga som varken arbetar eller studerar och mer

specifikt för unga med funktionsnedsättning och nyanlända, för att få en samlad bild över de insatser som finns.

Därutöver har en stor mängd statliga och kommunala rapporter och utredningar samt andra forskarrapporter lästs och beaktats i arbetet med framtagandet av föreliggande rapport.

1.2.3 Disposition

Detta första kapitel presenterar temat för, och arbetet med, rapporten. I det andra kapitlet ges en beskrivning av unga stockholmarnas etablering på arbetsmarknaden. Därefter undersöks mer specifikt hur situationen ser ut för gruppen unga som varken arbetar eller studerar, respektive för gruppen unga med funktionsnedsättning samt unga utrikes födda. En bild av målgrupperna ges genom statistiskt underlag och de utmaningar som försvårar etableringen på arbetsmarknaden beskrivs. I kapitel tre görs en övergripande genomgång av olika typer av statliga och kommunala arbetsmarknadsinsatser som syftar till att förbättra ungas möjlighet att få ett arbete samt vad eventuella utvärderingar av insatserna visar. I kapitlet redogörs även för den samverkan som finns mellan den kommunala och statliga nivån. I kapitel fyra görs en sammanfattande analys av rapporten och i det avslutande femte kapitlet lämnas förslag på rekommendationer och åtgärder för att stärka och utveckla stadens arbete med att minska antalet unga som står utanför arbetsmarknaden.

2. Unga stockholmars etablering på arbetsmarknaden

För att få en mer heltäckande bild av vilka unga det är som har det svårast att etablera sig på arbetsmarknaden är det bättre att följa gruppen unga som varken arbetar eller studerar (UVAS)³ än att följa ungdomsarbetslösheten. En hög andel unga har studier som huvudsaklig sysselsättning vilket innebär att arbetslöshetssiffror blir ett missvisande mått när ungas inaktivitet och utanförskap ska beskrivas. Arbetslöshet beräknas normalt som andel av arbetskraften, vilket exkluderar personer som står utanför arbetskraften; det vill säga personer som inte står till arbetsmarknadens förfogande.⁴ UVAS beräknas istället på hela befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁵

I detta kapitel undersöks unga och deras etablering på arbetsmarknaden. Därefter kommer gruppen unga stockholmare som varken arbetar eller studerar (UVAS) att beskrivas. I de efterföljande två avsnitten görs en mer ingående undersökning av unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt unga utrikes födda.

Generellt har unga i Stockholm inte några större svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. I jämförelse med riket finns det en svag tendens till att en lägre andel stockholmare trätt in på arbetsmarknaden vid olika åldrar.⁶ Vid vilken ålder inträdet sker fluktuerar vilket sannolikt sammanfaller med konjunkturförändringar. I följande diagram illustrerar linjerna andelen unga som trätt in på arbetsmarknaden vid olika åldrar. De senaste siffrorna är från år 2010. Skalan är i procent där 1 är lika med 100 procent.

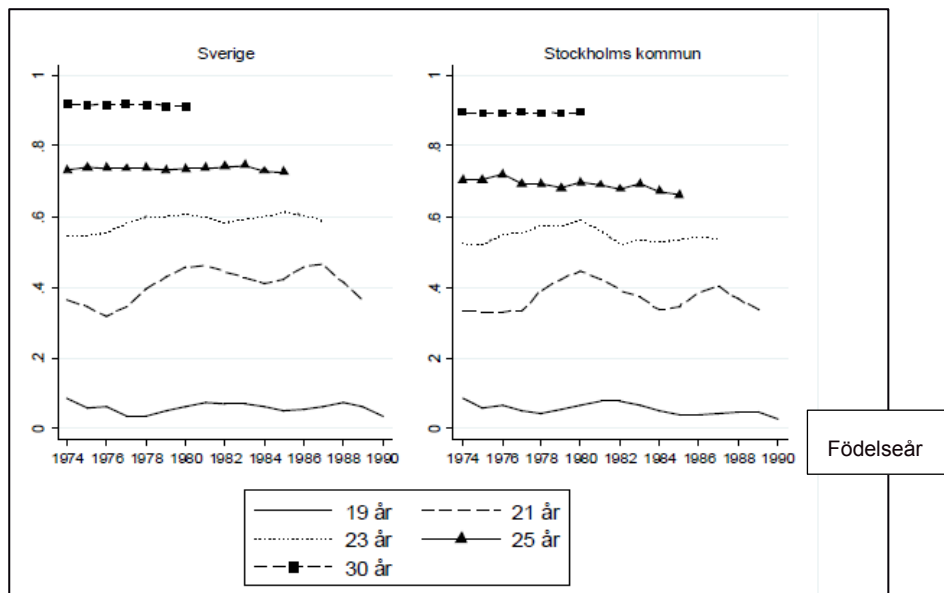
³ I gruppen UVAS inkluderas personer som uppfyller samtliga av följande kriterier: är 16-29 år, inte haft inkomster över ett basbelopp (44 500 kronor år 2013) under kalenderåret, inte mottagit studiemedel, inte varit utbildningsregistrerad eller studerat sfi mer än 60 timmar och inte arbetspendlat till Norge eller Danmark under kalenderåret.

⁴ Till arbetsmarknadens förfogande står personer som aktivt söker arbete och har för avsikt att arbeta.

⁵ I Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), finns en utförlig diskussion om för- respektive nackdelar med olika mått på ungas aktivitet.

⁶ Inträdet definieras som det första året då en individ har en årsinkomst som överstiger halva medianinkomsten för en 45-åring.

Diagram 1. Andel av varje årskull som har trätt in på arbetsmarknaden vid olika åldrar, riket och Stockholms stad över tid

(Ur: Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, Anders Forslund, 2016)

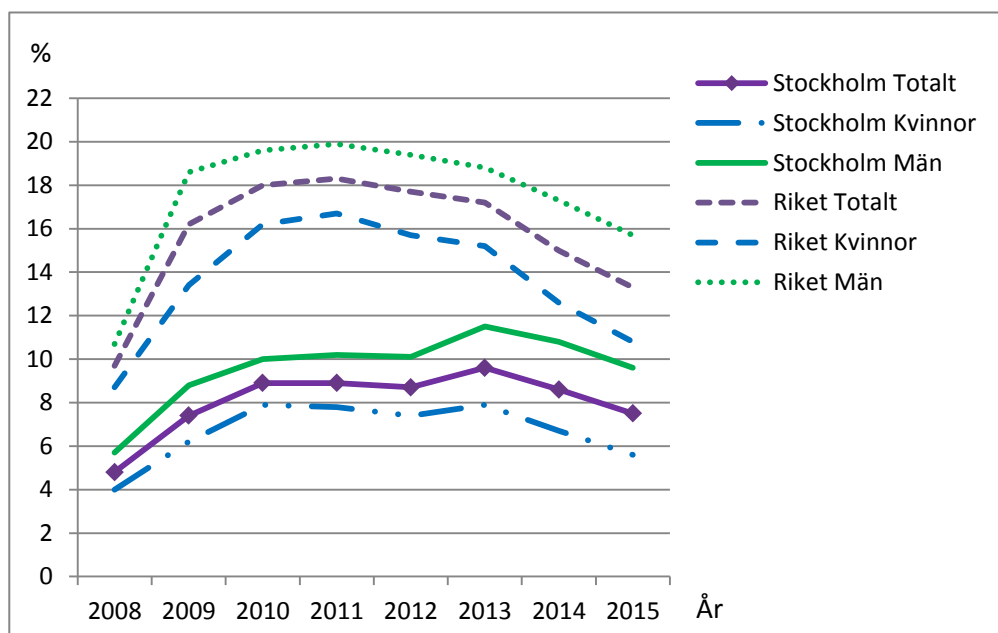
Stockholm har en tämligen god arbetsmarknad för unga. Ungdomsarbetslösheten (18-24 år) visade en topp år 2013 som följdes av en nedåtgående trend. Staden har en något lägre arbetslöshet bland unga jämfört med riket och kvinnor är i lägre grad arbetslösa jämfört med män. I ungdomsarbetslöshetssiffrorna inkluderas unga heltidsstuderande som söker extraarbete. Däremot exkluderas unga som inte ställer sig till arbetsmarknadens förfogande, till exempel så kallade ”hemmasittare” som inte söker arbete.

År 2015 var arbetslösheten bland unga 18-24 år 7,5 procent i Stockholms län jämfört med 13,3 procent i riket. De senaste årens goda konjunkturutveckling bland annat inom handel samt hotell och restaurang har gynnat ungdomar genom stigande sysselsättning och minskad arbetslöshet, såväl i Stockholms län som i riket.⁷ Arbetslösheten ökade kraftigare 2009 i riket jämfört med i Stockholm. Bland annat minskade antalet industrisysselsatta, vilket främst drabbade länen i Syd- och Mellansverige. Till följd av generationsväxling och utflyttning finns det likväl en arbetskraftsbrist i mindre kommuner, även om den är som störst i

⁷ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016 - Stockholms län. Prognos för arbetsmarknaden 2016-2017 (2016), sid. 50

storstadskommunerna.⁸ Ungdomsarbetslösheten har på senare år sjunkit i snabbare takt i riket än i Stockholm, men från en högre nivå. Det kan delvis bero på att ung arbetskraft flyttar från mindre kommuner till storstäderna men också på att unga i Stockholm i något lägre grad fullföljt gymnasiet, vilket försvårar möjligheterna att få ett arbete. Detta leder till en matchningsproblematik där det uppstår brist på arbetskraft med minst gymnasieutbildning. Det innebär att bristen på arbetskraft ökar samtidigt som antalet inskrivna arbetslösa som saknar tillräcklig utbildning för att vara fullt ut matchningsbara på arbetsmarknaden ökar.⁹ Följande diagram visar ungdomsarbetslösheten i Stockholms stad jämfört med riket.

Diagram 2. Andel unga 18-24 år som är arbetslösa (öppet arbetslösa och i program med aktivitetsstöd), riket och Stockholms stad 2008-2015

Källa: www.arbetsformedlingen.se

Kvinnor är i lägre grad arbetslösa jämfört med män vilket till stor del beror på att kvinnor i högre grad har fullföljt gymnasiet. En annan förklaring kan också vara att kvinnor i högre grad arbetar inom offentlig sektor som inte påverkas av lågkonjunkturer i samma utsträckning som privat sektor. I Sverige sker det en jobbpolarisering vilket innebär att alltmer arbete utförs i högkvalificerade och lågkvalificerade typer av yrken medan yrken som kräver medelhög kvalifikation utgör en minskande andel av

⁸ Se till exempel Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsprognoser som utkommer på våren och hösten.

⁹ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016 - Stockholms län, Prognos för arbetsmarknaden 2016-2017. sid. 52

den totala arbetsmarknaden. Jobbpolariseringen är tydligast bland män och i privat sektor.¹⁰

Utbildningsnivån är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Att inte ha fullföljt gymnasiestudier innebär en framtida risk för utanförskap och arbetslöshet. Arbetsgivare kräver nästan alltid gymnasieutbildning, även inom yrken där utbildningskraven traditionellt sett varit låga.¹¹ En nationell studie visar att även låga avgångsbetyg från gymnasiet ökar chansen att ha ett arbete vid 20 års ålder. De som avslutat gymnasiet med låga avgångsbetyg har 73 procents högre sannolikhet att ha ett arbete jämfört med dem som inte avslutat gymnasiet vid 20 års ålder. Däremot minskar skillnaden med åldern. Vid 29 års ålder är sannolikheten 20 procents högre för dem med låga betyg att ha ett arbete jämfört med dem som inte avslutat gymnasiet.¹²

I Stockholm har en lägre andel unga slutförklarade från gymnasiet jämfört med riket. Inom staden finns emellertid stora skillnader. Det är en lägre andel unga stockholmare från Skärholmens, Rinkeby–Kistas och Spånga-Tenstas stadsdelsområden som har slutförklarade från gymnasiet jämfört med staden som helhet. Det är också en högre andel unga från stadsdelsområdena i innerstaden som går vidare till högre studier jämfört med övriga stadsdelsområden.¹³

2.1 Unga stockholmare som varken arbetar eller studerar

I föregående avsnitt framgick att arbetslösheten bland unga stockholmare är lägre jämfört med riket och att unga generellt inte har några större svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. Trots det finns det en grupp unga som varken arbetar eller studerar (UVAS). I detta avsnitt undersöks den gruppen närmare.

Av alla stockholmare i åldern 16-29 år klassificerades 16256 personer som UVAS, vilket motsvarar 9,2 procent år 2013.¹⁴ Andelen har minskat något sedan år 2009 då andelen var som högst till följd av den ekonomiska nedgången. För den yngre

¹⁰ Långtidsutredningen 2015, sid. 11

¹¹ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016 - Prognos för arbetsmarknaden 2016–2017 (2016), sid. 7

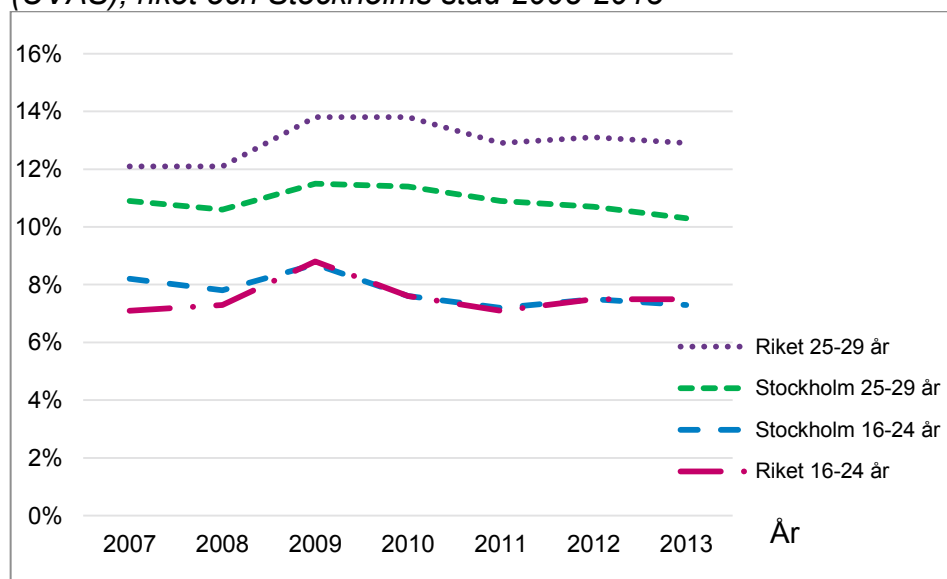
¹² Utbildning – nyckeln till arbete, SKL (2015), sid. 13-14

¹³ Forslund A, Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, (2016), sid. 8ff

¹⁴ I dessa siffror är personer som har mottagit föräldrapenning på sjukpenninggrundande (SGI) nivå på heltid inkluderade. Det är en övervägande majoritet kvinnor som mottagit föräldrapenning på SGI-nivå.

åldersgruppen är det ingen större skillnad mellan staden och riket, men för den äldre åldersgruppen har andelen sjunkit mer i Stockholm än i riket. Det är en högre andel av den äldre åldersgruppen som varken arbetar eller studerar, vilket till stor del beror på att unga i åldern 16-19 år har studier som huvudsaklig sysselsättning. Följande diagram visar andelen UVAS i Stockholms stad över tid jämfört med riket.

Diagram 3. Andel unga som varken arbetar eller studerar (UVAS), riket och Stockholms stad 2008-2013

(Ur: Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy, 2016.)

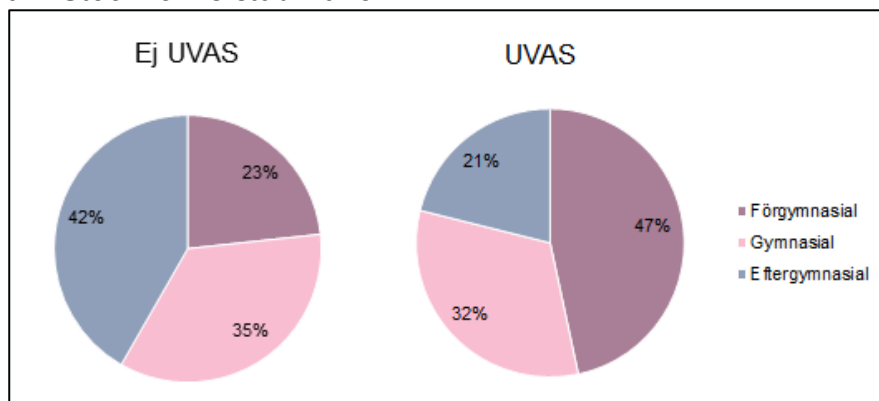
Män är i något högre grad representerade i gruppen UVAS, 52 procent jämfört med 48 procent kvinnor. Inom gruppen UVAS har 26 procent varit i en arbetsmarknadsåtgärd eller haft ekonomiskt bistånd vid något tillfälle under året. Av alla kvinnliga UVAS saknade ungefär hälften, 52 procent, en känd aktivitet, motsvarande andel för männen var drygt 60 procent.¹⁵ För hela gruppen saknade drygt hälften känd aktivitet, vilket motsvarar 5,4 procent (9 532 personer) av hela stadens befolkning i åldern 16-29 år. Detta innebär att det är en ganska stor grupp unga som av olika anledningar inte fångas av de aktiviteter som finns att tillgå.

Gruppen UVAS i Stockholm har generellt en lägre utbildningsnivå jämfört med övriga i samma ålder. Drygt hälften av gruppen har fullföljt gymnasieskolan jämfört med nästan 80 procent bland ej

¹⁵ Med känd aktivitet menas i detta sammanhang: arbetsmarknadsåtgärder, ekonomiskt bistånd, omvårdnad av barn och/eller ersättningar för sjukdom/funktionshinder.

UVAS. Även föräldrarna till UVAS har en betydligt lägre utbildningsnivå än föräldrarna till ej UVAS. En tredjedel av föräldrar till UVAS har också okänd utbildningsbakgrund, vilket kan bero på att utbildningar inte validerats.¹⁶

Diagram 4. Utbildningsnivå ej UVAS respektive UVAS, 16-29 år i Stockholms stad 2013

Källa: Sweco Strategy.

(Ur: Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy, 2016.)

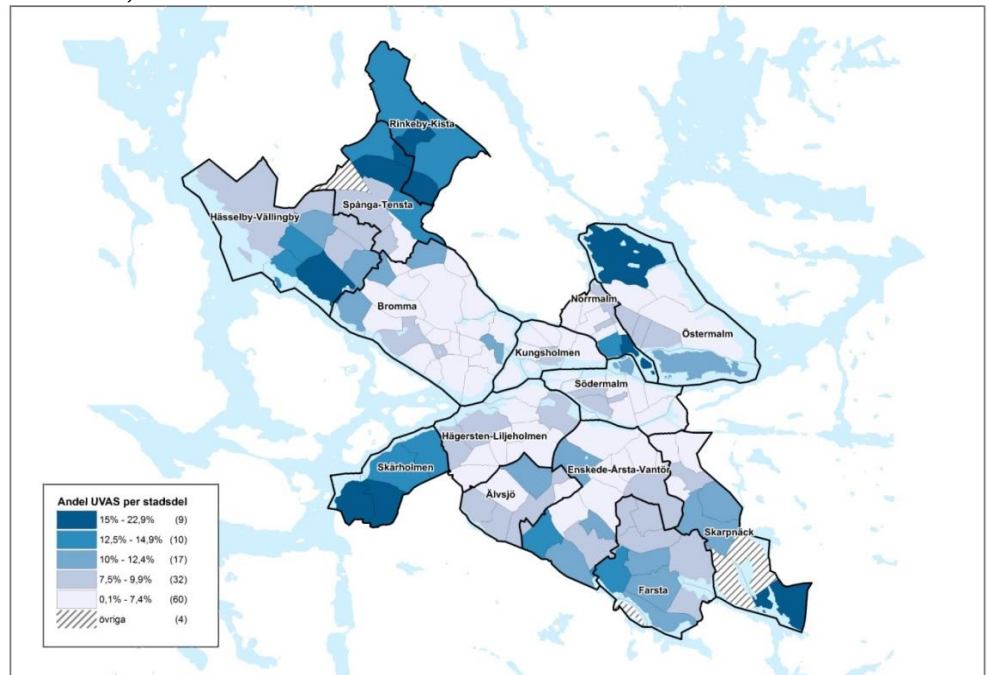
Föräldrars inkomster är korrelerade med barnens framtida avgångsbetyg, även om sambandet är svagare än för föräldrarnas utbildningsbakgrund. Att ha minst en förälder med hög inkomst påverkar sannolikheten positivt till att få ett högt slutbetyg. Även det motsatta gäller, sannolikheten för ett högre betyg är mindre om en förälder har fått ekonomiskt bistånd någon gång under de sju åren innan gymnasiet påbörjas, dvs. under tiden då individen är 9-16 år.¹⁷

Andelen UVAS varierar stort mellan olika stadsdelar i Stockholm. Det stadsdelsområde som hade högst andel UVAS år 2013 var Rinkeby-Kista med drygt 18 procent, medan Kungsholmen hade lägst andel UVAS, 5,7 procent. Norra Rinkeby var det område i staden som hade den högsta andelen UVAS, 22,9 procent, och Äppelviken i Bromma var den stadsdel som hade lägst andel, 3,3 procent. Nedan visas en karta över andelen UVAS av befolkningen per stadsdel. De ljusare respektive mörkare färgerna representerar lägre respektive högre andel UVAS.

¹⁶ Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy (2016), sid. 14f

¹⁷ Utbildning – nyckeln till arbete, SKL (2015), sid. 17

Figur 1. Karta över andel UVAS av befolkningen 16-29 år per stadsdel, Stockholms stad 2013

Källa: Sweco Strategy.

(Ur: Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy, 2016.)

I detta avsnitt har gruppen UVAS beskrivits och en anseelig del inom gruppen UVAS utgörs av unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och unga utrikes födda. I nästa avsnitt beskrivs unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga varav en del också ingår i gruppen UVAS.

2.2 Unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer som generellt sett har svårare än andra att etablera sig på arbetsmarknaden är unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I detta avsnitts första del redogörs för denna grupp inträde på arbetsmarknaden. Därefter undersöks ett antal utmaningar som unga med funktionsnedsättning möter i etableringen på arbetsmarknaden. De utmaningar som särskilt kommer att undersökas i denna rapport är utbildningsnivå, hälsomässiga förutsättningar att tillgodogöra sig studier och arbete, kraven på arbetsmarknaden samt diskriminering.

Ett sätt att identifiera unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är att undersöka gruppen som får

ersättning från Försäkringskassan för sjukdom eller funktionsnedsättning. Detta innebär att rapporten inte fångar unga med funktionsnedsättning som av olika skäl inte har aktivitetsersättning.

Under 2013 var 8 202 stockholmare (62 procent kvinnor och 38 procent män) i åldrarna 16-29 år registrerade hos Försäkringskassan under minst en månad för en sjukdom eller funktionsnedsättning. Av dessa ingick 2 214 personer i gruppen UVAS, vilket innebär att ungefär 13 procent av gruppen UVAS haft ersättning från Försäkringskassan för en sjukdom eller funktionsnedsättning, och hälften var kvinnor. Ersättningstiden för UVAS är avsevärt längre än för ej UVAS.

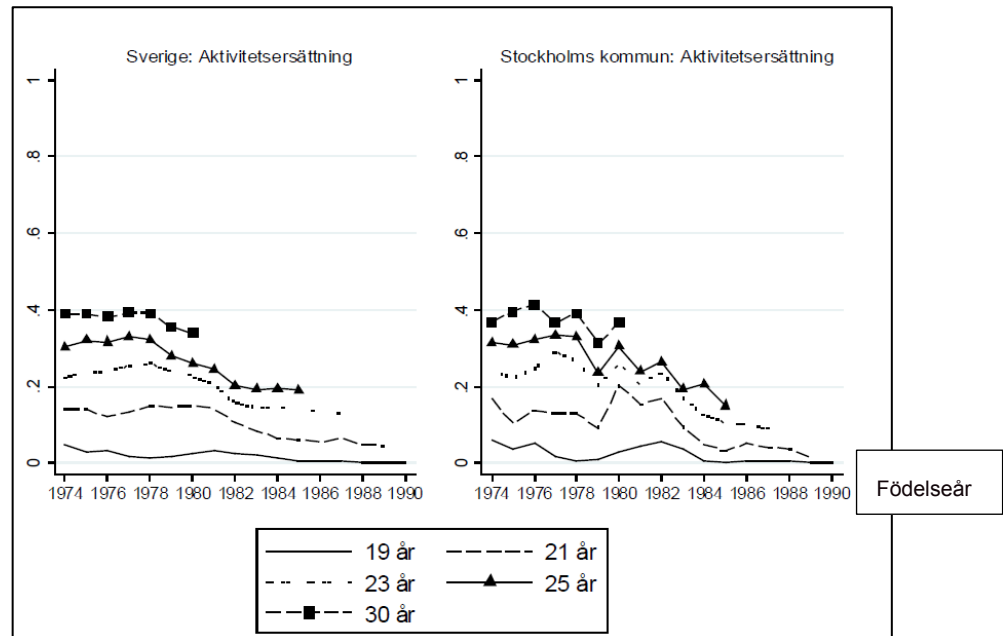
Av personer med aktivitetsersättning är det en tämligen låg andel som träder in på arbetsmarknaden. Vid 30 års ålder hade knappt 40 procent av personer med aktivitetsersättning trätt in på arbetsmarknaden²⁰. Motsvarande andel för stockholmare generellt är närmare 90 procent. Följande diagram visar andel från varje årskull med aktivitetsersättning som trätt in på arbetsmarknaden vid olika åldrar. De senaste uppgifterna är från år 2010. Utvecklingen har försämrats över tid och följer utvecklingen av gruppens studieresultat, vilket troligen förklarar en del av nedgången. En annan förklaring torde vara förändrade krav på arbetsmarknaden.

¹⁸ Aktivitetsersättning är en ersättning för personer som inte har fyllt 30 år och inte kommer att kunna arbeta heltid på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning under minst ett år. Aktivitetsersättningen beviljas för 1-3 år. Aktivitetsersättning kan även utbetalas för förlängd skolgång, till exempel för det fjärde året inom gymnasiesärskolan.

¹⁹ I underlagsrapporterna finns även uppgifter om grupperna som mottagit handikappersättning eller har registrerats med funktionsnedsättning hos Arbetsförmedlingen.

²⁰ Inträdet definieras som det första året då en individ har en årsinkomst som överstiger halva medianinkomsten för en 45-åring.

Diagram 5. Andel av varje årskull med aktivitetsersättning som trätt in på arbetsmarknaden i riket respektive Stockholms stad över tid

(Ur: Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, Anders Forslund, 2016)

I gruppen personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga finns även personer med intellektuell funktionsnedsättning, vilket utgör en mycket heterogen grupp.²¹ Ungdomar som efter utredning inte bedöms uppnå målen i gymnasieskolan på grund av en intellektuell funktionsnedsättning har rätt att gå i gymnasiesärskolan.²²

Statistiska centralbyrån (SCB) samlar inte in information om elever som deltar i gymnasiesärskolan vilket innebär att det saknas data för såväl riket som för staden gällande dessa personer och deras

²¹ Internationellt sett finns det enligt klassifikationen DSM-5 tre huvudsakliga kriterier som alla ska vara uppfyllda för att den aktuella diagnosen ska säga gälla; a) nedsatt intellektuell funktion (intelligenskvot ≤ 70), b) begränsningar i adaptiv förmåga och c) svårigheter som visar sig före det att personen har fyllt 18 år. Sverige tillämpar dock en administrativ definition av intellektuell funktionsnedsättning vilken innebär att det utöver IQ under 70 krävs behov av insatser enligt särskilda bestämmelser. Enligt den administrativa definitionen är det erfarenhetsmässigt ca 0,5-1,0 procent av den svenska befolkningen som kategoriseras ha en intellektuell funktionsnedsättning. IQ under 70 beräknas ungefär 2 procent av befolkningen ha. (Arvidsson J, Sysselsättning och social rättvisa: En nationell registerstudie om 12 269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (2016), sid. 28)

²² Gymnasiesärskolan är en fyraårig frivillig skolform med nio yrkesinriktade nationella program. Det finns också individuella program för elever som behöver en utbildning som är anpassad för de egna förutsättningarna.

etablering på arbetsmarknaden. Antalet stockholmselever i gymnasiesärskolan varierar mellan åren. Under perioden 2008-2015 har det årligen funnits mellan 390 och 450 unga stockholmare i gymnasiesärskola. Stora förändringar av gymnasiesärskolan genomfördes i och med Gys2013, som innebar en ny läroplan och nya ämnes- och ämnesområdesplaner för gymnasiesärskolan. Detta innebär bland annat att Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad har inlett ett arbete med att utveckla metoder för att i högre grad följa upp resultaten i gymnasiesärskolan. Uppföljningen från 2014 och 2015 visar att flertalet elever uppges gå vidare till daglig verksamhet.²³

Figur 2. Elevers huvudsakliga sysselsättning efter avslutad utbildning i stadens gymnasiesärskolor, Stockholms stad 2015 och 2014

Nationella program Elevutgång åk 4 nationella program	2015			2014		
	Antal elever totalt och kön			Antal elever totalt och kön		
	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar
Arbete	13	5	8	13	2	11
Studier	5	5	0	8	3	5
Daglig verksamhet	26	9	17	20	6	14
Annan sysselsättning	-	-	-	5	4	1
Övrigt*	11	8	3	14	3	11
Uppgift saknas	-	-	-	20	-	-
Antal elever totalt	55	27	28	80	18	42

* Till exempel arbete i familjens företag, har flyttat, ansökan om daglig verksamhet eller är inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Källa: Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad

(Ur: Utbildningsnämndens tertialrapport 2 2014 och tertialrapport 2 2015)

I en nyligen publicerad avhandling analyseras de huvudsakliga typerna av sysselsättning för personer med intellektuell funktionsnedsättning som gått ut gymnasiesärskolan mellan åren 2001-2011.²⁴ Studien är nationell och visar att 47 procent av personerna 2011 hade sin sysselsättning inom daglig verksamhet, 22 procent hade ett förvärvsarbete och 7 procent deltog i någon form av utbildning. Resterande 24 procent betecknades vara ”någon annanstans”.²⁵

²³ Daglig verksamhet är en insats inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och som beviljas efter att eleven själv har ansökt om det.

²⁴ Arvidsson J, Sysselsättning och social rättvisa: En nationell registerstudie om 12 269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (2016)

²⁵ Ibid sid. 88

En majoritet (67 procent) av stockholmarna i åldern 20-64 år med psykisk funktionsnedsättning har sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan. Den näst vanligaste försörjningsformen är ekonomiskt bistånd. Endast sju procent har haft ett arbete med lön under de senaste 12 månaderna år 2015.²⁶

2.2.1 Försämring av studieresultat

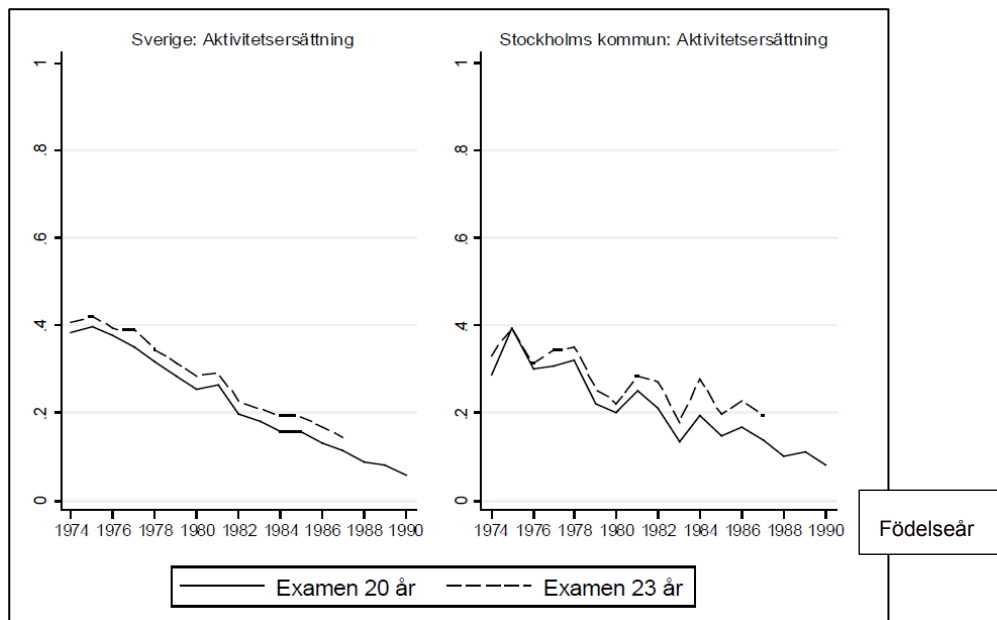
Som tidigare framgått i rapporten är utbildningsnivån en betydelsefull faktor för etableringen på arbetsmarknaden. Andelen som har fullföljt gymnasieskolan bland unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har minskat över tid, på liknande sätt som andelen som etablerar sig på arbetsmarknaden.

Trenden är oroande och de försämrade studieresultaten har sannolikt haft en negativ påverkan på möjligheten att få och behålla ett arbete.

Sedan 1990-talet har det skett två stora reformer inom gymnasieskolan, vilka bland annat innebar förlängning av de tidigare tvååriga gymnasiala yrkesutbildningarna till tre år samt nya målrelaterade betyg. Dessa reformer tycks ha fått negativa konsekvenser för unga med funktionsnedsättning. Elever med svaga grundskoleprestationer har i högre grad hoppat av gymnasiet när utbildningarna förlängdes. Sedan de målrelaterade betygen infördes krävs gymnasiebehörighet för att få börja på nationellt gymnasieprogram. Elever med svaga grundskolebetyg har därmed hänvisats till individuellt program. Det är tämligen få av eleverna som påbörjat individuellt program och får slutbetyg från ett nationellt program. Följande diagram visar andel av varje årskull med aktivitetsersättning som får slutbetyg från gymnasiet. De senaste uppgifterna är från år 2010. Stockholms kurva varierar mer än den för riket, vilket förklaras av att antalet personer per årskull är färre när en enskild kommun redovisas. Det gör att individuella förändringar får stora effekter.

²⁶Beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad 2015, juni 2016, sid. 81

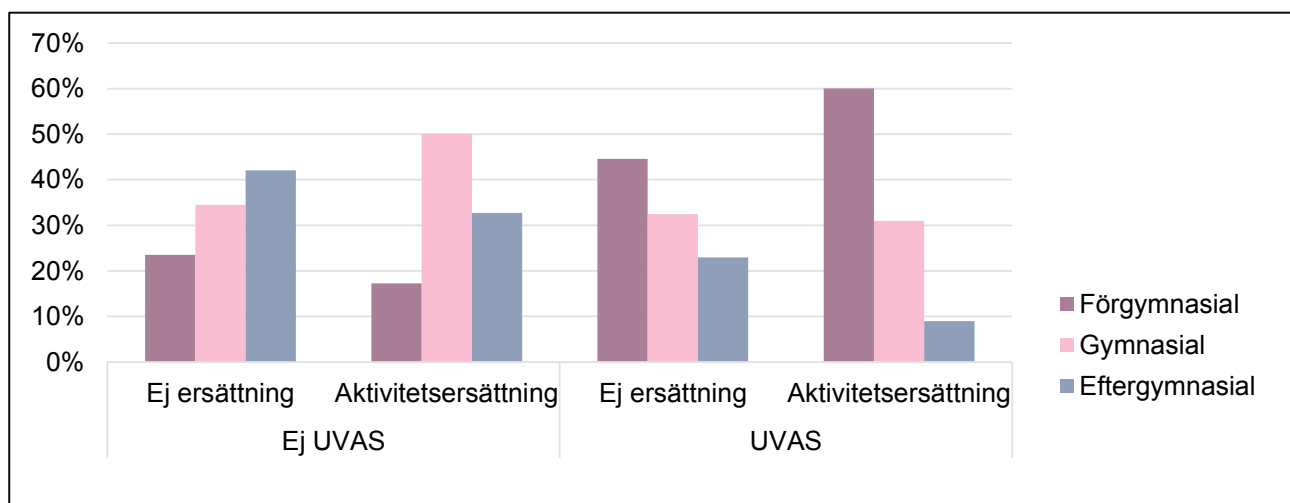
Diagram 6. Andel av varje årskull med aktivitetsersättning som har slutbetyg från gymnasiet (examen), i riket respektive Stockholms stad över tid

(Ur: Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, Anders Forslund, 2016)

Utbildningsnivån inom UVAS skiljer sig mellan dem med och utan ersättning från Försäkringskassan. Andelen med bara förgymnasial utbildning är betydligt högre bland UVAS som mottog ersättning från Försäkringskassan jämfört med dem som inte mottog aktivitetsersättning.

Diagram 7. Utbildningsnivå för grupperna UVAS respektive ej UVAS efter aktivitetsersättning eller ej, Stockholms stad 2013

Källa: Sweco Strategy.

(Ur: Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy, 2016.)

Skolan ska vara kompensatorisk, vilket innebär att den ska ta hänsyn till alla elevers olika behov och uppväga skillnader i deras förutsättningar. En elev som befaras att inte nå kunskapsmålen eller de kunskapskrav som minst ska uppnås, har rätt till extra anpassningar inom ramen för undervisningen. Om detta inte räcker kan eleven vara i behov av särskilt stöd och ett åtgärdsprogram ska då upprättas.²⁷ Nationellt är det vanligare med åtgärdsprogram inom grundskolan ju äldre eleverna blir. I Skolinspektionens nationella granskning visar att ungefär hälften av de granskade grund- och gymnasieskolorna har ett otillräckligt arbete när det gäller särskilt stöd. Över fyra av tio granskade skolor brister i att skyndsamt utreda behovet av särskilt stöd och besluta om åtgärdsprogram.²⁸ I rapporten *En skola där alla ska lyckas* redovisas olika typer av stöd som stadens skolor kan ge elever som riskerar att inte uppnå målen.²⁹ Utbildningsnämnden i Stockholms stad har sedan tidigare prioriterat utvecklingen av elevhälsoteamen genom att bland annat förstärka och förtydliga deras uppdrag. Arbetet utgår från ”Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet inklusive lednings- och kvalitetssystem”.

Det kan finnas olika förklaringar till att unga med funktionsnedsättning har en lägre utbildningsnivå jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Förklaringar kan till exempel vara brister i den fysiska tillgängligheten som begränsar utbildningsmöjligheten samt bristande stöd. I en nationell undersökning uppger elever med funktionsnedsättning i högre grad än elever utan funktionsnedsättning att de upplever skolarbetet som stressande, att de i högre grad är utsatta för mobbning och kränkande behandling och att förväntningarna på elever i särskolan är generellt låga.³⁰

2.2.2 Risk för ohälsa

Förutsättningarna att etablera sig på arbetsmarknaden eller fullfölja sina studier beror till viss del på individens hälsa. Nationella uppföljningar och undersökningar visar att personer med funktionsnedsättning i lägre grad än övriga befolkningen uppskattar

²⁷ Skollag (2010:800) 3 kap §9.

²⁸ Regelbunden tillsyn 2014, sid. 4

²⁹ A. Andersson m.fl., *En skola där alla ska lyckas* (2016), sid. 20 ff

³⁰ En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning (2016), sid. 20-21

att de befinner sig i ett gott hälsoläge.³¹ Symtom på ohälsa såsom värk i kroppen, trötthet, stress och ångslan, oro och ångest anges i större utsträckning bland personer med funktionsnedsättning.³² Trots det söker personer inom gruppen vård i mindre utsträckning, vilket bland annat kan bero på erfarenheter från tidigare möten med vården.³³ I en statlig utredning betonas att risken för psykisk ohälsa tydligt kan kopplas till sociala förhållanden bland unga vuxna med aktivitetsersättning. Enligt studien är självmord och självmordsförsök mycket vanligare bland unga med aktivitetsersättning än bland andra unga.³⁴

Psykisk ohälsa kan påverka möjligheterna att tillägna sig studier och förutsättningarna att klara sig på arbetsmarknaden. Personer med psykisk ohälsa har generellt sämre levnadsvillkor.³⁵ Det är dessutom fler med funktionsnedsättning som har ekonomiska svårigheter jämfört med övriga befolkningen, vilket kan leda till ekonomisk stress och därmed ökad ohälsa. I Stockholm har ohälsotalen och antalet mottagare av sjukpenning ökat bland unga i åldrarna 16-29 år de senaste åren.³⁶ En betydligt större andel av UVAS har en ersättning för sjukdom/funktionsnedsättning än befolkningen 16-29 år som helhet.³⁷

2.2.3 Höga krav på arbetsmarknaden

En faktor som kan vara avgörande för om personer med intellektuell funktionsnedsättning lyckas etablera sig på arbetsmarknaden eller inte är attityderna hos arbetsgivare. Negativa attityder, fördomar och okunskap kan hindra personer med intellektuell funktionsnedsättning från att få en anställning. Likaså kan bristande stöd till arbetsgivare utgöra ett hinder. Studier visar att arbetsgivare är mer positiva till att anställa om de har tidigare erfarenhet av att ha anställda med funktionsnedsättningar och de är också mer positiva om de upplever att andra arbetsgivare anställer personer med funktionsnedsättningar. En annan viktig faktor är att

³¹ Ibid

³² En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011– 2016 (2016), sid. 24

³³ En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning (2016), sid. 99

³⁴ Unga vuxna med aktivitetsersättning – risk för suicidförsök och suicid

³⁵ En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning (2016), sid. 94ff

³⁶ Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar, Sweco Strategy (2016), sid. 4 och 10

³⁷ Ibid, sid. 24

arbetsgivare önskar en öppenhet kring funktionsnedsättningen redan tidigt i anställningsförfarandet.³⁸

Arbetsförmedlingen har nationellt undersökt förekomsten av diskriminering av unga med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden. Undersökningen visar att det är en högre andel personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som har upplevt någon typ av diskriminering eller kränkande särbehandling jämfört med personer utan nedsatt arbetsförmåga. Bland personer med nedsatt arbetsförmåga uppger 34 procent att de upplevt diskriminering jämfört med 10 procent bland dem som inte har nedsatt arbetsförmåga. Kvinnor uppger i större utsträckning än män att de varit utsatta för någon typ av diskriminering. Detta gäller oavsett ålder, utbildningsnivå och såväl bland inrikes som utrikes födda. I åldergruppen 16-29 år upplever 23 procent att de varit utsatta för någon typ av diskriminering, vilket är en något lägre andel jämfört med de äldre åldersgrupperna.³⁹

Kraven på arbetsmarknaden har ökat genom åren. Teknisk utveckling, rationalisering, outsourcing av verksamheter till andra länder, höjda kvalifikationskrav, ökade krav på omställningsförmåga och stresstolerans samt krav på god kommunikativ förmåga och social kompetens är exempel på faktorer som kan tänkas ha bidragit till försämrade möjligheter för personer med nedsatt arbetsförmåga att få ett arbete.⁴⁰ De förändringar som skett på den svenska arbetsmarknaden sedan 1990-talet har också inneburit en ökad ohälsa. Bland annat har antalet personer med stressrelaterade sjukdomar ökat.

2.3 Unga utrikes födda

En annan grupp unga som generellt har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden är unga utrikes födda. Detta avsnitt fokuserar på unga utrikes födda generellt samt unga utrikes födda som inte är i studier eller i arbete. Avsnittet inleds med en beskrivning av unga utrikes födda utifrån bland annat inträdet på arbetsmarknaden och vistelsetiden i Sverige. På liknande sätt som i föregående kapitel beskrivs ett antal utmaningar som unga utrikes föddas möter i etableringen på arbetsmarknaden. De utmaningar som särskilt kommer undersökas i denna rapport är utbildningsnivå, förutsättningar att tillgodogöra sig studier och arbete ur ett

³⁸ Arvidsson J, Sysselsättning och social rättvisa: En nationell registerstudie om 12 269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (2016), sid 55

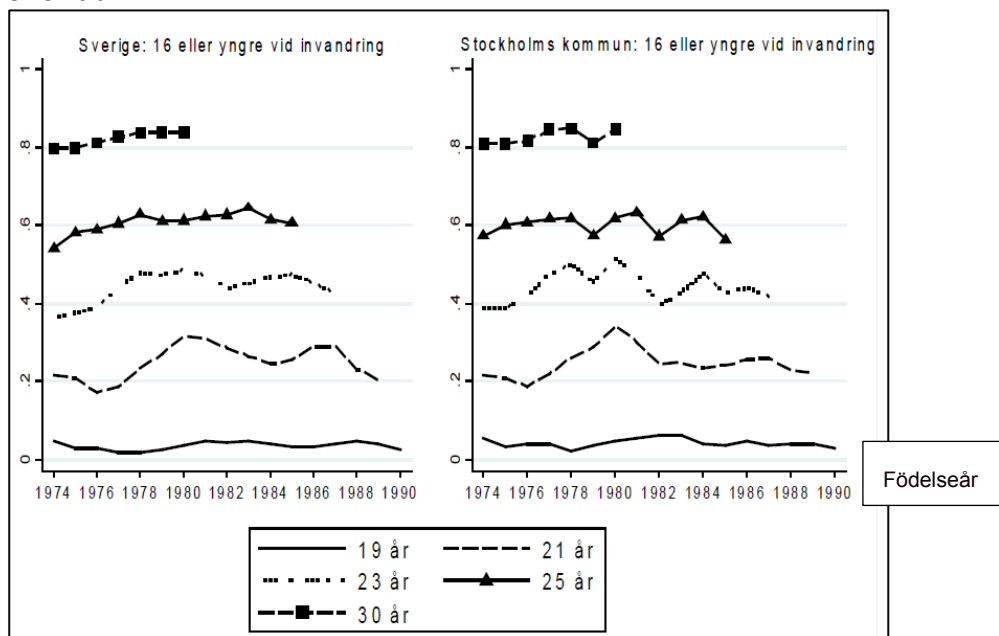
³⁹ Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2015, sid 65-66

⁴⁰ Sänkta trösklar – högt i tak, Betänkande av Funka-utredningen (2012), sid.211

hälsoperspektiv, arbetsmarknadens förändrade krav, förekomsten av diskriminering och behov av nätverk.

Personer som är födda utomlands har i något lägre grad trätt in på arbetsmarknaden vid 30 års ålder jämfört med inrikes födda.⁴¹ Detta kan i hög grad bero på att utrikes födda personer i mindre utsträckning fullföljer gymnasieskolan. Framförallt är situationen bekymmersam för personer som invandrat i åldern 17-23 år, även om en högre andel i denna grupp är etablerade i Stockholm jämfört med riket. I diagram 8 visas inträdet på arbetsmarknaden för varje årskull som invandrat till Sverige vid 16 års ålder eller yngre. Vid 30 års ålder har över 80 procent av gruppen trätt in på arbetsmarknaden. Det efterföljande diagrammet, diagram 9, visar att inträdet på arbetsmarknaden vid 30 års ålder för personer som invandrat i åldern 17-23 år är ungefär 70 procent. Andelen personer med svensk bakgrund som är etablerade på arbetsmarknaden vid 30 års ålder är över 90 procent. De senaste uppgifterna är från år 2010.

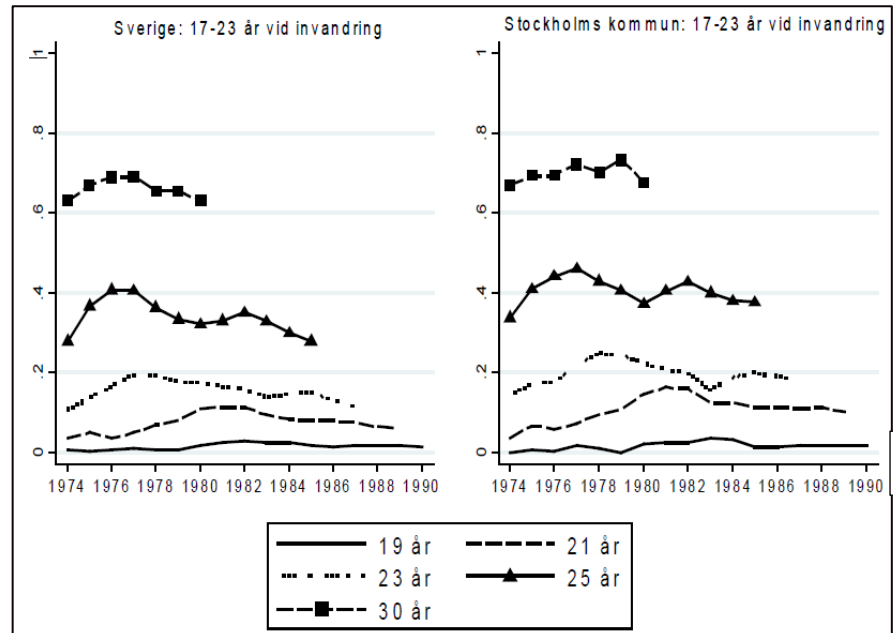
Diagram 8. Andel av varje årskull som är utrikes född och som har invandrat då de var 16 år eller yngre som har trätt in på arbetsmarknaden, i Sverige respektive Stockholms stad över tid

(Ur: Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, Anders Forslund, 2016)

⁴¹ Inträdet definieras som det första året då en individ har en årsinkomst som överstiger halva medianinkomsten för en 45-åring.

Diagram 9. Andel av varje årskull som är född utomlands och som har invandrat då de var 17–23 år som har trätt in på arbetsmarknaden, i Sverige respektive Stockholms stad över tid

(Ur: Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlägga deras inträde på arbetsmarknaden, Anders Forslund, 2016)

Av gruppen UVAS i Stockholm var knappt hälften (7 910 personer) utrikes födda. Det innebär att 20 procent av samtliga utrikes födda i åldern 16-29 år var klassificerade som UVAS att jämföra med 7 procent av de inrikes födda.⁴²

Av utrikes födda UVAS var två tredjedelar födda utanför Europa och en tredjedel födda i Europa. Åldersfördelningen skiljer sig kraftigt mellan inrikes och utrikes födda, där de sistnämnda i genomsnitt är äldre än de inrikes födda. De utrikes födda saknar i högre grad en känd aktivitet än de svenskfödda.⁴³

Vistelsetiden i Sverige har betydelse för i vilken grad utrikes födda är etablerade på arbetsmarknaden. Bland de som vistas kort tid i Sverige finns en högre andel UVAS. Men även bland utrikes födda med en vistelsetid på över 13 år är andelen UVAS högre än bland svenskfödda.

⁴² Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – En kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar (2016), Sweco Strategy, sid. 15

⁴³ Ibid sid. 33

2.3.1 Lägre andel med fullföljd gymnasieutbildning

Att unga med utländsk bakgrund i något lägre grad är etablerade på arbetsmarknaden jämfört med unga med svensk bakgrund kan delvis förklaras av att unga med utländsk bakgrund i betydligt lägre grad har slutbetyg från gymnasiet jämfört med personer med svensk bakgrund. Vid 23 års ålder saknade nästan 50 procent av de som föddes utrikes under 1980-talet fullständiga gymnasiebetyg. Av unga som kommit till Sverige mellan 17 och 23 års ålder är det en mycket liten andel som klarat gymnasiet med fullständiga gymnasiebetyg vid 23 års ålder. Bland de unga som kom till Sverige mellan 17 och 23 års ålder och är födda under 1980-talet är det mindre än tio procent som vid 23 års ålder klarat gymnasiet med fullständiga betyg.⁴⁴

Av de utrikes födda UVAS har de som invandrat under år 2013 i högre grad bara en förgymnasial utbildning medan UVAS som varit i Sverige 13 år eller längre har liknande utbildningsbakgrund som inrikes födda UVAS.

I Sverige är det viktigt med goda kunskaper i svenska. Olika undersökningar visar att bristande färdigheter i svenska försvårar inträdet på arbetsmarknaden.⁴⁵ Bland annat till följd av att tjänste- och servicesektorn har vuxit på senare år, vilket ställer höga krav på kunskaper i svenska.

För unga i gymnasieåldern som nyligen anlant till Sverige finns språkinträdning som gymnasieprogram. Utbildningens fokus är studier i det svenska språket och syftet är att eleverna ska kunna gå vidare till andra program inom gymnasieskolan eller till annan utbildning. Hur lång tid en elev ska genomgå språkinträdning avgörs utifrån respektive elevs individuella förutsättningar och mål. I Stockholms stads kommunala och fristående gymnasieskolor deltog år 2015 totalt 1 332 elever språkinträdning, vilket motsvarar fyra procent av det totala antalet gymnasieelever i staden. Det är en mycket liten andel elever som efter språkinträdningen har fullföljt ett nationellt program inom gymnasieskolan. Beroende på när personen kommer till Sverige är tiden i många fall knapp för att fullfölja en gymnasieutbildning inom ramen för ungdomsgymnasieskolan. Som tidigare redovisats är det en mycket liten andel av de som kommit till Sverige i åldern 17-23 år som vid 23 års ålder har fullföljt gymnasiet.

⁴⁴ Forslund A, Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden (2016), sid 14-15

⁴⁵ Se till exempel Den internationella undersökningen om vuxnas färdigheter (2015).

Nationellt går hälften av eleverna kvar på språkintröduktion ett år efter studiestart. Av de som gått över till ett nationellt program relativt snabbt, efter ett år, har flertalet börjat på ett högskoleförberedande program. Yrkesprogram har varit vanligare för elever som har gått på språkintröduktion en längre tid, minst två år. Tre år efter studiestart går omkring 30 procent av eleverna på ett nationellt program och drygt 15 procent på ett annat intröduktionsprogram. Av eleverna som började språkintröduktion hösten 2011 hade endast nio procent avslutat ett nationellt program i gymnasieskolan med gymnasieexamen eller studiebevis fyra år efter studiestarten.⁴⁶ Ungefär 20 procent av nybörjarna från hösten 2011 har gått på ett nationellt program fyra år efter studiestart och nio procent hade gått ett intröduktionsprogram. Detta innebär att 71 procent av eleverna inte var registrerade i gymnasieskolan fyra år efter studiestarten hösten 2011. Skolverket saknar uppgifter om hur stor andel av dessa elever som har arbetat eller studerat på komvux eller annan utbildning.⁴⁷ Dessa uppföljningar tyder på att det är svårt för en ung person som kommit till Sverige i gymnasieåldern att både hinna lära sig svenska och fullfölja en gymnasieutbildning på fyra år.

I intervjuer med stockholmselever som gått språkintröduktion och därefter fortsatt på nationellt program inom gymnasieskolan framkommer att en hög grad av individualisering, där elever fått en passande studietakt, är framgångsfaktorer för fortsatta studier. Lärare och annan personal på grundskolan anges också som viktiga för att tidigt kartlägga kunskaper och ge studiemotivation. Detta har inneburit att elevernas självkänsla stärkts och att deras motivation för studier inte mattats av.⁴⁸ Studie- och yrkesvägledare som kan förklara det svenska skolsystemet samt studiehandledning på modersmålet för att förstå innehåll och begrepp i en kurs framhölls också av som betydelsefullt av eleverna. Likaså behovet av en känsla av sammanhang. I undersökningen berättade eleverna inte så mycket om aktiviteter som fanns i skolan för att stärka den sociala gemenskapen utan de refererar främst till aktiviteter utanför skolan. Eleverna har haft en stark vilja att snabbt utöka sitt sociala nätverk för att komma in i ett sammanhang på skolan och i samhället. De har ofta haft ett stöd av familj och/eller andra personer utanför skolan.⁴⁹

⁴⁶ Språkintröduktion (2016), sid. 6

⁴⁷ Ibid, sid. 39

⁴⁸ Från språkintröduktion till nationellt program – några framgångsfaktorer – Intervjuer med 14 elever i gymnasieskolan (2015) sid. 8ff

⁴⁹ Ibid

I kommissionens rapport ”*Elevsammansättning, klyftor och likvärdighet i skolan*” framkommer att i mottagandet av nyanlända elever måste fokus vara på innehållet, vad det är skolan egentligen kan erbjuda eleverna utifrån deras individuella förutsättningar och behov. Det är även viktigt med ett kontinuerligt och anpassat pedagogiskt stöd samt kommunikation och samverkan inom skolan mellan olika lärarkategorier för språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Likaså är det kommunikation och samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer viktigt.⁵⁰

Utbildning i svenska för invandrare, sfi, riktar sig till personer som är minst 16 år. Resultat från stadens uppföljning av sfi visar att en majoritet (drygt 70 procent) av dem som påbörjade sina studier första halvåret 2008 var i arbete eller studier under uppföljningsåret 2012. Ungefär hälften av dem var sysselsatta på arbetsmarknaden. Uppföljning av elever som gått sfi visar att personer som har fått betyg från sfi i högre grad är etablerade än de som inte fått betyg samt att nyanlända är de som i lägst utsträckning är etablerade. Generellt sett innebär en längre vistelsetid i landet en högre sannolikhet att vara i studier eller arbete. Uppföljningen visar också att personer med högst grundskoleutbildning i lägre grad var i arbete eller studier samt att välståndet i födelselandet har stark påverkan på graden av etablering på arbetsmarknaden.⁵¹

En studie från OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) stärker bilden av att goda färdigheter i svenska underlättar etableringen på den svenska arbetsmarknaden. I PIAAC-undersökningen (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), mäts vuxnas grundfärdigheter i läsning, räkning och IKT (informations- och kommunikationsteknik). Undersökningen visar att det finns stora skillnader i genomsnittliga i läs- och räknefärdigheter mellan utrikes och inrikes födda i samtliga länder som deltar. I Sverige är skillnaderna störst.⁵² Utrikes födda i Sverige har genomsnittligt lägre poäng inom läsfärdigheter än genomsnittet för utrikes födda över samtliga deltagande länder. Inrikes födda i Sverige har däremot högre genomsnittliga poäng i jämförelse med OECD-genomsnittet för inrikes födda.⁵³ Undersökningen visar också att risken för arbetslöshet eller för att

⁵⁰ Bunar N, *Elevsammansättning, klyftor och likvärdighet i skolan* (2015), sid 56

⁵¹ Uppföljning av sfi-studerande 2011-2012 – påbörjade sfi-studier 2008 och 2010 inom SFI Stockholm (2014)

⁵² En förklaring kan vara invandringsmönster över tid, vilken typ av invandring (arbetskrafts- eller flyktinginvandring) och ursprungsländer för den utrikes födda befolkningen. Sverige har en hög andel utrikes födda, i jämförelse med de andra länderna i OECD-undersökningen, och den vanligaste invandringen till Sverige har varit flykting- och anhöriginvandring.

⁵³ Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter (2015), sid 63

stå utanför arbetskraften sjunker kraftigt ju högre färdighetsnivåer en individ har, mer i Sverige än i OECD som helhet. För utrikes födda med goda eller höga färdigheter är andelen som har ett arbete 87 procent mot 51 procent bland dem med otillräckliga färdigheter. Studien visar på ett tydligt samband mellan färdigheter och sannolikheten att delta på arbetsmarknaden, vara sysselsatt och ha hög lön.⁵⁴

2.3.2 Hälsans påverkan på studier och arbete

Förutsättningarna att etablera sig på arbetsmarknaden eller fullfölja studier beror till viss del på ens hälsa. Sambandet mellan arbetslöshet och hälsa är komplext men personer med någon form av ohälsa har svårare att få arbete. Arbetslöshet kan också ha negativa konsekvenser på en persons hälsa. Även utbildningsnivån kan påverka hälsan på flera sätt, till exempel leder högre utbildning till lägre hälsorisker i arbetslivet, mindre ekonomisk utsatthet och stress.⁵⁵

Många asylsökande och flyktingar som kommer till Sverige har traumatiska erfarenheter bakom sig. En asylprocess kan dessutom pågå under flera år vilket kan påverka både den fysiska och psykiska hälsan. Socialstyrelsen bedömer att mellan 20 och 30 procent av de asylsökande och flyktingar som kommer till Sverige lider av psykisk ohälsa, men alla har inte en psykiatrisk diagnos.⁵⁶ Det finns även en förhöjd förekomst av depressioner och ångesttillstånd hos flyktingar och invandrare. Av olika skäl, till exempel kulturella skillnader och språksvårigheter, är det en lägre andel av dessa grupper som söker sig till den psykiatriska vården jämfört med majoritetsbefolkningen. Den psykiska ohälsan kan också försämrats efter några års vistelse i Sverige. Ohälsan kan i dessa fall bero på stressfaktorer som till exempel osäkerhet över uppehållstillstånd, att återföreningen av familjen dröjer, arbetslöshet och utanförskap.⁵⁷

2.3.3 Diskriminering och brist på sociala kontakter

Den förändrade arbetsmarknaden har även försvårat för utrikes födda att etablera sig på arbetsmarknaden. Kraven på kunskaper i svenska är höga bland annat till följd av att tjänste- och servicesektorn har vuxit. För arbetsgivare kan utländska betyg, utbildning och kompetens dessutom vara svåra att värdera.

⁵⁴ Ibid, sid 72

⁵⁵ Se till exempel Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2014 (2014)

⁵⁶ Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter – Ett kunskapsunderlag för primärvården (2015), sid. 7

⁵⁷ Ibid sid. 13

En faktor som kan utgöra ett hinder för att etablera sig på arbetsmarknaden är frånvaron av sociala kontakter och nätverk.⁵⁸ En stor del av rekryteringen på arbetsmarknaden sker via informella kontakter. Informella kanaler är det vanligaste sättet att få information om ett jobb för dem som fått arbete efter att ha varit inskrivna på Arbetsförmedlingen.⁵⁹ Under perioden 2006–2008 fick 66–72 procent information om sitt jobb via informella kanaler. I en undersökning av Riksrevisionen uppgav nästan 70 procent av arbetsgivarna att informella kanaler var den främsta rekryteringskanalen.⁶⁰ Detta innebär att en person som inte har ett brett nät av kontakter på arbetsmarknaden får svårare att få ett arbete.

En annan faktor som kan utgöra ett hinder för etableringen på arbetsmarknaden är förekomsten av diskriminering. Diskrimineringens effekt på utrikes föddas jobbchanser är ett väl utforskat område, både i Sverige och i andra länder.⁶¹ Många av studierna baseras på regressionsanalyser, där skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda, som inte kan förklaras av skillnader i observerbara egenskaper, tolkas som diskriminering. Olika metoder har använts i olika studier men oavsett vilken metod som använts landar de flesta i slutsatsen att utrikes födda diskrimineras på arbetsmarknaden. Både den svenska och internationella evidensen för detta är stark. En studie visar exempelvis att invandrare inte kallas till anställningsintervju lika ofta som inrikes födda med likvärdiga kvalifikationer. Skillnaden kan enligt författarna till 23 procent förklaras av det faktum att utbildningarna hade förvärvats utomlands, varför den inte värderades lika högt, medan 77 procent kan förklaras av personernas mellanösternklingande namn.⁶²

2.4 Sammanfattning

Unga stockholmare har generellt inga större svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. Kraven på den svenska arbetsmarknaden har ökat och i dag kräver arbetsgivare i princip en fullföljd gymnasieutbildning för arbeten där det tidigare inte behövdes. I Stockholm är det en något lägre andel som fullföljt gymnasieskolan jämfört med riket och inom staden finns stora skillnader. I

⁵⁸ Se bland annat Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet - Forskning som publicerats vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000 (2012)

⁵⁹ Arbetsförmedlingens arbete med arbetsgivarkontakter (2010), sid 84

⁶⁰ Ibid sid. 84-85

⁶¹ Se bland annat Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet - Forskning som publicerats vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000 (2012)

⁶² Persson S, Utrikes födda på arbetsmarknaden - En forskningsöversikt, sid. 21-22

stadsdelar med en högre andel unga som inte fullföljer gymnasieskolan är också utanförskapet större i form av en högre andel unga som varken är i studier eller i arbete. Utöver unga som inte fullföljt gymnasiet har unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Unga med funktionsnedsättning har generellt svaga studieresultat och andelen som träder in på arbetsmarknaden är mycket låg. Även unga födda utomlands har svårt på arbetsmarknaden. Migrationsbakgrunden och i vilken ålder en person invandrat får stor påverkan både på möjligheterna att fullfölja gymnasiestudier och etablera sig på arbetsmarknaden. Unga utrikes födda fullföljer i lägre grad gymnasieskolan i jämförelse med svenskfödda. Framförallt är det personer som invandrar till Sverige vid 17 års ålder eller senare som i mycket låg utsträckning fullföljer gymnasieskolan och som därmed får svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Nästan hälften av de unga som varken studerar eller arbetar är födda utomlands, vilket är en oproportionerligt stor andel i förhållande till befolkningen i åldersspannet som helhet. Detta kommer sannolikt utgöra en än större utmaning för staden när gruppen växer i antal.

3. Insatser för unga stockholmare som varken arbetar eller studerar

Ansvar för att erbjuda olika typer av insatser, till exempel i form av utbildning och arbetsmarknadsinsatser är delat mellan kommunen och staten. Beroende på målgrupp är ansvaret inom kommunen uppdelat på olika nämnder och inom staten på olika myndigheter. Detta kapitel gör ett försök att redogöra för de olika huvudmännens ansvar och vilka olika typer av insatser som finns och vad eventuella utvärderingar av dessa visar. För en längre mer utförlig beskrivning av de olika insatserna och utvärderingar av dessa hänvisas till underlagsrapporten *Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden*. Kapitlet inleds med ett avsnitt om de statliga insatserna uppdelat på generella insatser samt specifika insatser för unga med funktionsnedsättning och utrikes födda. Därefter finns ett liknande avsnitt om de kommunala insatserna. Kapitlet fokuserar i första hand på arbetsmarknadsinsatser och inte på olika typer av utbildningar.

3.1 Statliga insatser

Arbetsförmedlingens uppdrag är att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad både för arbetssökande och för arbetsgivare. Detta gör Arbetsförmedlingen genom att hjälpa de arbetssökande att hitta ett jobb och företag att hitta rätt kompetens. Arbetsförmedlingen ska även rusta de som står längre från arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen har ett samordnande ansvar för vissa⁶³ nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Uppdraget är att ge nyanlända rätt förutsättningar för att så snabbt som möjligt lära sig svenska, komma i arbete och klara sin egen försörjning. I Arbetsförmedlingens uppdrag ingår även arbetslivsinriktad rehabilitering i samarbete med Försäkringskassan. Verksamheten ska bidra till att fler människor med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning eller ohälsa kan börja arbeta igen.

Arbetsmarknadspolitiska insatser för unga kan beskrivas som kombinationer av olika inslag. Dessa är förmedlingsinsatser, utbildning, praktik och anställningssubventioner.

De uppföljningar och utvärderingar som gjorts av statliga arbetsmarknadsinsatser för unga visar att generella insatser inte leder till efterfrågat resultat för de grupper som står längst från arbetsmarknaden. Likaså kan insatser för unga som står ganska nära arbetsmarknaden få negativa konsekvenser i form av exempelvis inlåsnings effekter. De flesta unga behöver söka jobb på ett ändamålsenligt sätt för att övergången från skola till arbetsliv ska bli tämligen smidig. Andra insatser än att hjälpa och förmå unga att söka jobb bör reserveras för den mindre grupp unga som har större behov av stöd. Utifrån de kunskaper om arbetsmarknadspolitikens effekter som finns går det att förvänta sig att insatser som till exempel praktik, utbildning, intensifierad arbetsförmedling eller subventionerade jobb kan underlätta för dem som annars riskerar att bli eller är långvarigt arbetslösa. Befintliga utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken tyder på att arbetsmarknadsutbildning generellt som bäst har måttliga effekter för unga vilket beror på att flertalet unga redan har en aktuell utbildning.⁶⁴ Yrkesutbildningar

⁶³ De som ingår i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag är personer mellan 20 och 65 år som har uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande och deras anhöriga samt personer som fyllt 18 men inte 20 år och saknar föräldrar i Sverige.

⁶⁴ Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), sid. 13

kan ha en positiv effekt för personer som endast har en nioårig skolbakgrund och personer som är utomeuropeiskt födda.⁶⁵

3.1.1 Insatser för unga med funktionsnedsättning

I detta avsnitt presenteras kortfattat de statliga insatser som finns för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I avsnittet redovisas även resultat av olika uppföljningar och utredningar i syfte att identifiera goda lärdomar och eller utmaningar.

För unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga finns det olika offentliga program som kan innebära både ekonomiskt stöd och insatser för gruppen i skolan och på arbetsmarknaden. Handikappersättning kan betalas ut till den som har en funktionsnedsättning eller sjukdom som gör att personen behöver hjälp i vardagen. Aktivitetsersättning kan betalas ut till personer mellan 19-29 år med nedsatt arbetsförmåga. Aktivitetsersättningen kan sägas vara en form av förtidspension som betalas ut till unga. Nationellt har andelen unga med aktivitetsersättning ökat från ungefär 1 procent runt år 2000 till omkring 2,5 procent runt år 2010. Ungefär tre av fyra med ersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga hade någon psykisk funktionsnedsättning.⁶⁶ Nästan hälften av alla nya mottagare av garantiersättningen år 2009 hade olika former av utvecklingsstörning. För de något äldre med inkomstrelaterad ersättning var olika former av depressioner och stressrelaterade sjukdomar den vanligaste grunden för ersättning.⁶⁷

I Riksrevisionens granskning av aktivitetsersättningen framkommer att det behov av insatser som finns för gruppen med aktivitetsersättning inte motsvaras av det utbud som tillgodoses av kommunernas dagliga verksamhet, Arbetsförmedlingens arbetslivsinriktade rehabilitering eller de aktiviteter som Försäkringskassan beviljar stöd för. Framförallt saknas det stöd för de som står långt från arbetsmarknaden. Gruppen som inte har rätt till daglig verksamhet är särskilt utsatta.⁶⁸ De aktiviteter som finansieras av samordningsförbunden bedömer Riksrevisionen fyller en viktig funktion när det gäller att aktivera unga med aktivitetsstöd. Majoriteten av dem med aktivitetsersättning har psykiska problem och svårigheter att ta initiativ till kontakter, vilket

⁶⁵ Forslund A, Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden (2016), sid. 37-38

⁶⁶ Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), sid. 42-43

⁶⁷ Aktivitetsersättning – ersättning utan aktivitet? (2015), sid. 33

⁶⁸ Ibid sid. 10-12

gör det problematiskt om egna initiativ ska vara avgörande för att personen ska få det stöd som de behöver och har rätt till. För att personer inom kommunens dagliga verksamhet ska ha samma möjligheter att komma vidare till studier eller arbete behöver handläggarna inom Försäkringskassan och kommunen i högre grad arbeta utifrån ett arbetslivsinriktat perspektiv med denna grupp. Granskningen visar också att det saknas ekonomiska incitament att lämna aktivitetsersättningen och börja studera eller arbeta, vilket skapar inlåsnings effekter.

Arbetsförmedlingens riktade insatser handlar främst om att på olika sätt subventionera arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Det kan till exempel vara genom lönebidrag, trygghetsanställningar eller nystartsjobb. För att vara behörig för en insats för personer med funktionsnedsättningar måste en arbetssökande klassificeras som funktionsnedsatt av Arbetsförmedlingen. Funktionsnedsättningen ska medföra en nedsatt arbetsförmåga.

Arbetsmarknadspolitiska program för personer med funktionsnedsättning har nästan aldrig utvärderats. Delvis beror detta på att syftet med programmen inte enbart är att deltagarna så snart som möjligt ska lämna programmen för ett ordinarie jobb. I själva verket finns det en risk för att en stark tonvikt på att programmen ska leda till jobb innebär att deltagarna hämtas bland dem som står förhållandevis nära arbetsmarknaden, medan de svagaste inte får några insatser alls. Men programmen är också svåra att utvärdera eftersom det är svårt att finna en lämplig kontrollgrupp. Det finns dock några relevanta utvärderingar. I en studie har effekterna av lönebidrag, skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare och anställning hos Samhall studerats. Studien fann stora positiva effekter för programdeltagarna – högre förvärvsinkomst, disponibel inkomst och sysselsättning på både kort och medellång sikt – men också negativa effekter på osubventionerad sysselsättning, vilket tyder på att programmen hade inlåsnings effekter. En annan studie har funnit en positiv effekt för personer med funktionsnedsättningar som gått en arbetsmarknadsutbildning under åren 1999–2006. Programdeltagarna fann jobb snabbare och fick högre inkomster och minskat mottagande av ekonomiskt bistånd i upp till fyra år efter påbörjad utbildning.⁶⁹

⁶⁹ Engdahl M och Forslund A, En Förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015), sid. 46

3.1.2 Insatser för unga utrikes födda

För unga utrikes födda finns det inte så många specifika insatser på statlig nivå. De tar del av Arbetsförmedlingens generella utbud av insatser för unga. I detta avsnitt ges en kortare beskrivning av statens ansvar för personer som nyligen invandrat till Sverige.

Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag syftar till att den som är ny i Sverige så snabbt som möjligt ska lära sig svenska, komma närmare arbetsmarknaden och klara sin egen försörjning. Under två års tid kan den nyanlände ta del av olika insatser, som utbildning eller praktik.

Flyktingar, andra skyddsbehövande och deras anhöriga erbjuds ett mer omfattande stöd för att underlätta deras inträde på arbetsmarknaden, jämfört med personer som invandrar av andra skäl. År 2010 sjösattes den så kallade etableringsreformen som syftar till att stärka just dessa gruppers arbetsmarknadsetablering. Reformen omfattar flyktingar, andra skyddsbehövande och deras anhöriga i åldern 20 till 64 år, som beviljats uppehållstillstånd i Sverige inom sex år efter anknytningspersonen. Ensamkommande unga i åldern 18-20 år kan också omfattas av etableringen men rekommendationen är ungdomar i första hand tar del av gymnasiestudier.

3.2 Stockholms stads insatser

I detta avsnitt beskrivs stadens uppdrag och ansvar gällande unga som varken arbetar eller studerar. I avsnittet beskrivs kommunens uppdrag med exempel på insatser. För en längre beskrivning av stadens insatser hänvisas till underlagsrapporten *Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden*. Avsnittet har ett liknande upplägg som det föregående avsnittet om statliga insatser. Först görs en genomgång av generella insatser för unga som varken arbetar eller studerar för att därefter fokusera på specifika insatser för unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda.

Sedan tidigt 1990-tal har kommunerna ett ansvar för att erbjuda alla ungdomar under 20 års ålder gymnasieutbildning. Sedan 1996 har kommunerna även ett ansvar för de ungdomar som inte går i gymnasieskolan. Ansvaret innebär exempelvis att kommunerna ska hålla sig informerade om sysselsättningsstatusen för dem mellan 16 och 20 år som inte går i skolan. Informationsansvaret har förändrats till ett aktivitetsansvar för ungdomar som är folkbokförda i kommunen och som har fullgjort sin skolplikt, men som inte har fyllt 20 år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning på

nationella program i gymnasieskolan. Aktivitetsansvaret innebär att kommunen löpande under året ska hålla sig informerad om hur kommunens ungdomar är sysselsatta. Regelbundet under hela året ska kommunen erbjuda lämpliga individuella åtgärder till de ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska också dokumentera sina insatser på lämpligt sätt och föra ett register över ungdomarna.⁷⁰

Alla personer över 16 år som saknar grundläggande kunskaper i svenska har rätt till utbildning i svenska för invandrare (sfi). Alla nyanlända från länder utanför EU har också rätt till minst 60 timmars samhällsorientering som ger grundläggande kunskaper om det svenska samhället. Kommunerna har även en skyldighet att informera om och erbjuda kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå för personer som saknar motsvarande kunskaper. Undervisningen får ske på annat språk än svenska.

I Stockholms stads budget 2015 har satsningen på unga arbetslösa i åldern 20-25 år med en social problematik, permanentats och utökats till att gälla unga 20-29 år.

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar bland annat för stadens samlade arbetsmarknadsinsatser. Nämnden samordnar och har övergripande ansvar för uppföljning av arbetsmarknadsfrågor inklusive kommunens aktivitetsansvar. I uppdraget ingår att verka för att personer som har en funktionsnedsättning får tillgång till Arbetsförmedlingens insatser och att det bereds möjligheter att gå från daglig verksamhet till sysselsättning. Arbetsmarknadsnämnden ansvarar även för den kommunala vuxenutbildningen och för utbildning i svenska för invandrare (sfi).

Utbildningsnämnden i Stockholms stad ansvarar för grundskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Stadsdelsnämnderna ansvarar bland annat för stöd och service för personer med funktionsnedsättning, beslut om ekonomiskt bistånd samt vissa arbetsmarknadsinsatser och socialnämnden ansvarar för de kommunövergripande frågorna rörande stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Arbetsmarknadsnämndens arbetsmarknadsinsatser finns samlade hos Jobbtorg Stockholm. Jobbtorgen erbjuder stöd och coachning till arbetslösa med social problematik eller försörjningsstöd. På jobbtorgen erbjuds hjälp med vägledning, rådgivning, arbetsträning,

⁷⁰ Kommunens skyldighet regleras i 29 kap. 9 § skollagen.

praktik, kortare yrkeskurser eller matchning mot jobb inom privat sektor och inom Stockholms stad. Jobbtorgen har även ett uppsökande uppdrag. Personaltätheten är hög, vilket innebär att insatserna är anpassade utifrån individuella behov och en stor del av insatserna genomförs individuellt eller i mindre grupper.

Staden har sedan ett antal år tillbaka haft olika typer av visstidsanställningar. En visstidsanställning är en insats för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden: unga, personer med funktionsnedsättning och personer som varit arbetslösa en längre tid. Det pågår en uppföljning och utvärdering av visstidsanställningarna men resultaten av dessa kommer inte att bli klara förrän tidig höst 2016, efter att arbetet med denna rapport är avslutat.

Sedan år 2010 erbjuder Stockholms stad praktik i en till tre månader inom stadens bolag och förvaltningar för att minska långtidsarbetslösheten bland unga. Om ungdomen trivts på arbetsplatsen och arbetsgivaren varit nöjd med praktiken har ungdomen erbjudits sex månaders visstidsanställning i staden. Under anställningen har ungdomen en handledare och det görs regelbundna uppföljningar. I slutet av anställningen får den unge individuell studie- och yrkesvägledning och stöd att söka nytt arbete.

Under senare år har stadens arbete med sociala klausuler i upphandlingar utvecklats. Genom att ställa krav i upphandlingar kan staden få tillgång till arbeten, praktikplatser och lärlingsplatser till personer som står långt från arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsförvaltningen har ett nätverk med företagare och branscher. Stadens borgarråd med ansvar för arbetsmarknadsfrågor har regelbundna företagsfrukostar där arbetsmarknadsförvaltningen och Stockholm Business Region, SBR, deltar för att bygga ut och expandera stadens arbetsgivarnätverk utifrån perspektivet att få fram arbeten och praktikplatser.

Utöver detta satsar staden på feriejobb för unga. Målet har varit att alla stockholmare i åldern 16-19 år som söker feriejobb ska erbjudas ett, men unga som tidigare inte haft sommarjobb, unga med funktionsnedsättning, unga som har avbrutit gymnasiestudierna eller har sociala skäl prioriteras. Feriejobben ska ge unga en tidig kontakt med arbetslivet och förbättra möjligheterna till ett kontaktnät.

I flera stadsdelsförvaltningar pågår arbete med sociala insatsgrupper, SIG. Arbetssättet riktar sig till unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil samt till unga som behöver stöd för att lämna en kriminell livsstil eller ett kriminellt nätverk. Socialtjänsten har tillsammans med den lokala polisen ansvar för att SIG kommer till stånd, men arbetet sker i nära samverkan med andra nyckelaktörer så som föräldrar (för dem under 18 år), skola, arbetsmarknadsförvaltningen, Kriminalvård, Arbetsförmedling, med flera. I nära samarbete genomförs åtgärder utifrån individuella behov, med målet att hitta vägar ut ur kriminalitet för individen och skapa möjlighet till positiv utveckling genom bland annat fortsatta studier eller arbete. Stadens arbete med sociala insatsgrupper följs av forskare från Stockholms universitet och ska utvärderas.

De kommunala insatserna har främst utvärderats genom lokala utvärderingar och effektstudier. Det är mycket få studier som genomförts av akademier och där forskare varit inblandade. Utöver att forskare följer arbetet med sociala insatsgrupper gav regeringen 2013 Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att gemensamt initiera en vetenskaplig utvärdering för att pröva effekter av arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser för unga med aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga. Utvärderingen omfattar tre insatser och Stockholms stad deltar i utvärderingen av den insats som kommunen ansvarar för att utföra, Case management.⁷¹ Effekttvärderingens del med deltagare avslutas 31 december 2016 och resultatet ska rapporteras i slutet av våren 2017.

3.2.1 Insatser för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Stadsdelsnämnderna ansvarar bland annat för daglig verksamhet, en insats som kan beviljas enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)⁷². Staden ger också insatsen dagverksamhet enligt socialtjänstlagen till personer inom socialpsykiatri (psykisk ohälsa) (SoL).

⁷¹ Case manager ger ett bredare stöd inom olika områden – hälsa, vård, behandling, hjälpmedel och fritid. Arbetet sker på uppdrag av individen mot de mål som individen själv har formulerat.

⁷² LSS gäller för personer med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd, personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Intentionen med daglig verksamhet är att insatsen ska kunna fungera som en trappa ut i arbetslivet för den enskilde individen och i proposition 1999/2000:79 poängteras att möjligheterna ”till arbete på den öppna arbetsmarknaden ska prövas regelbundet”. Analyser visar dock att insatsen snarare tycks ha inlåsningseffekter och det endast är ett fåtal individer som lämnar daglig verksamhet varje år för ett förvärvsarbete.⁷³

Socialstyrelsen har gjort en bedömning att ungefär tio procent av personerna inom daglig verksamhet skulle kunna ha ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. För att stötta personer med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden har staden en del arbetsmarknadsinsatser riktade till denna grupp. En av dessa insatser inriktar sig på att öka övergångarna för personer som idag har en placering på daglig verksamhet men som vill och tror sig ha förmågan att få ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Denna verksamhet kallas Iwork, där arbetsmarknadsnämnden genom coach och matchare tillhandahåller ett utökat stöd till både individ och arbetsgivare för att skapa långsiktiga stabila lösningar. I arbetet används Supported Employment metoden.⁷⁴

Ingångsanställningar, en av stadens satsningar på visstidsanställningar, vänder sig till personer som har en funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan. Målsättningen är att skapa stabila alternativa karriärvägar. Arbetet genomförs enligt Individual Place and Support⁷⁵ och Supported Employment metoden. Under första kvartalet 2016 har tio personer avslutat sin ingångsanställning och av dem har nio fått en anställning antingen hos befintlig eller hos annan arbetsgivare.⁷⁶

Dessutom finns visstidsanställning som serviceassistent inom förskola och äldreomsorg. I tjänsten serviceassistent har vissa arbetsmoment och ansvarsområden anpassats och avgränsats så kallad arbetsdifferentiering. Inom förskolan hjälper serviceassistenterna exempelvis till vid servering och dukning, klädomyten och lek. Anställningen som serviceassistent är tvåårig

⁷³ Arvidsson J, Sysselsättning och social rättvisa: En nationell registerstudie om 12 269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (2016),sid. 41

⁷⁴ Supported employment är en metod för att ge stöd till personer med funktionsnedsättning eller personer inom andra missgynnade grupper att säkra och bevara ett avlönat arbete på den öppna arbetsmarknaden.

⁷⁵ Individanpassat stöd till arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning. Modellen bygger på att deltagarna får stöd av coacher i att söka arbete baserat på sina egna val och preferenser utan föregående arbetsträning eller bedömning av arbetsförmåga.

⁷⁶ Arbetsmarknadsnämndens tertialrapport 1 2016 Dnr: AMN 2015-0297-01.02

och riktar sig till arbetssökande personer som har en lindrig utvecklingsstörning eller generella inlärningssvårigheter. Anställningen kombineras under det första året med en utbildningsdel som sker i samverkan med Lärvox Stockholm.⁷⁷ Under tiden som anställningen pågår erbjuds personen också stöd att finna en mer långsiktig lösning. Det kan vara fortsatt anställning hos befintlig arbetsgivare, anställning hos en annan arbetsgivare eller stöd att se över vilka utbildningsmöjligheter som finns att tillgå.

Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar kontinuerligt med företagsnätverk och informationsinsatser för att öka företags kunskaper om funktionsnedsättningar och förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att få ett arbete.

3.2.2 Insatser för unga utrikes födda

Unga utrikes födda tar del av de generella insatserna som staden har för unga som varken arbetar eller studerar. Utöver dessa finns Enheten för språkstödande insatser. Enheten erbjuder en introduktionskurs om fem veckor som följs av tre eller fem månaders praktik. Undervisningen sker på modersmål och lätt svenska. Under praktikperioden har alla deltagare en språkstödare kopplad till sig som genomför täta uppföljningar och erbjuder stöd och coaching. Även handledarna får stöd av de tvåspråkiga coacherna. Enheten satsar också på kompetensutveckling på arbetsplatserna genom att erbjuda en handledarutbildning och nätverksträffar med föreläsningsserier för att öka kunskapen inom områden kopplade till gruppen.

På stadens boenden för ensamkommande flyktingungdomar finns aktiviteter och program som ska ge ungdomarna möjlighet att skapa en strukturerad vardag med studier, praktik, arbete, sociala nätverk, god hälsa och meningsfull fritid. Ungdomarna får också samhällsinformation och boendena arbetar för att underlätta ungdomarnas väg in på bostads- och arbetsmarknaden.

Ungdomar med arbetstillstånd kan söka feriejobb inom staden. I urvalet till feriejobb finns möjlighet att prioritera nyanlända ungdomar. För ungdomar i stadens boende för ensamkommande flyktingungdomar finns ett samarbete där feriejobbet kombineras med språkstöd på modersmål.

⁷⁷ Stadens vuxenutbildning för personer med inlärningssvårigheter.

3.3 Samverkan mellan stat och kommun

Utifrån regeringens Delegation för Unga till arbete (Dua) har en lokal samverkansöverenskommelse mellan staden och Arbetsförmedlingen tagits fram. Överenskommelsen omfattar följande målgrupper:

- Ungdomar 16-19 år inom det kommunala aktivitetsansvaret.
- Ungdomar 18-24 år som uppbär försörjningsstöd
- Unga arbetslösa 16-24 år inskrivna på Arbetsförmedlingen
- Ungdomar som varken arbetar och studerar och som saknar känd aktivitet (UVAS).

Målen med överenskommelsen är att unga 16-24 år i högre grad kommer ut i arbete, att andelen unga som påbörjar studier ökar samt att unga genom uppsökande verksamhet nå fler unga utanför arbete och studier. Överenskommelsen ska också leda till högre andel unga som upplever att service och insatser leder dem närmare arbete eller studier samt att medarbetare och chefer på jobbtorg och Arbetsförmedlingen upplever att verksamheten i samverkan ökar ungdomarnas chanser till arbete eller studier.

Praktiskt innebär överenskommelsen en samlokalisering (Arbetsförmedlingen avsätter motsvarande minst en heltidstjänst per jobbtorg), gemensamt arbetssätt (gemensamma bedömningar och anpassning av insatser utifrån individuella behov), samverkan kring insatser samt dialog med målgruppen. Till 2018 planeras en total samlokalisering tillsammans med Arbetsförmedlingen på ett av stadens jobbtorg.

Samarbetet inleddes under våren 2016 och arbetet med att ta fram lokala rutiner för det fortsatta arbetet inom ramen för överenskommelsen pågår och ska vara slutfört under hösten 2016.

Staden har under 2016 ingått ett finansiellt samordningsförbund (Finsam) tillsammans med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Stockholms läns landsting med syfte att ge stöd åt stockholmare att uppnå eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete. Målet för Finsam är att undvika gråzoner mellan myndigheterna, utveckla en välfungerande samverkan och att använda resurser på ett effektivt sätt. Målgruppen för Samordningsförbundet Stockholms stad är personer mellan 16-64 år som behöver få sina rehabiliteringsinsatser samordnade från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, landstinget och kommunen.

4. Sammanfattande analys

Sedan 1990-talet har den svenska arbetsmarknaden förändrats. Tjänste- och servicesektorn har vuxit vilket bland annat ställer stora krav på färdigheter i svenska språket. Med slimmade organisationer och mer kvalificerade arbeten efterfrågar arbetsgivare välutbildade, flexibla personer med kognitiv och social förmåga. Liten benägenhet finns att anställa personer som varit sjukskrivna, långtidsarbetslösa eller av andra skäl inte till fullo har den kapacitet som efterfrågas.

Den mest betydelsefulla faktorn för att en ung person ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden är en fullföljd gymnasieutbildning. Statistik visar entydigt på ett sämre arbetsmarknadsutfall för dem utan kompletta gymnasiebetyg även om hänsyn tas till andra faktorer. Den kartläggning som gjorts av UVAS visar att nästan hälften av UVAS saknar en fullföljd gymnasieutbildning. I rapporten framgår också att utbildningsresultaten för unga med funktionsnedsättning är särskilt bekymmersam. Under en längre period har resultaten kontinuerligt försämrats. Som en konsekvens av detta har det blivit än svårare att etablera sig på arbetsmarknaden för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Situationen för unga utrikes födda är inte fullt lika oroande som för unga med funktionsnedsättning, men det är en lägre andel unga utrikes födda som fullföljer gymnasieskolan jämfört med svenskfödda och andelen UVAS bland utrikes födda är betydligt högre än bland svenskfödda. Vistelsetiden och ålder vid invandring till Sverige har stor betydelse för den unges möjligheter att fullfölja gymnasieskolan och etablera sig på arbetsmarknaden. Framförallt har unga som har invandrat i senare ålder stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. De senaste årens stora invandring kan göra att denna grupp växer och medföra en än större grupp i utanförskap. Unga utrikes födda har sannolikt även ett mindre nätverk av sociala kontakter vilket kan försvåra möjligheterna att få ett arbete på en arbetsmarknad där det i allt högre grad rekryteras genom informella kontakter. Ett annat hinder utrikes födda personer möter är diskriminering, vilket sannolikt skulle kunna minskas om informationen till arbetsgivaren om den unges färdigheter och formella kompetens var bättre.

I statens och stadens regi finns en mängd olika typer av insatser vars syfte är att få unga i arbete. Utvärderingar som gjorts av de statliga

insatserna visar att generella lösningar som riktas till samtliga unga sällan ger efterfrågad effekt. Insatser till unga som varken arbetar eller studerar, var sig de har en funktionsnedsättning eller är utrikes födda, bör i allra möjligaste mån utformas på ett sätt som tar hänsyn till den enskilda individens behov. En individualisering av stödet och insatserna verkar ge goda resultat. I utformandet av insatserna bör det i högre grad övervägas en betydligt mer långsiktig lösning, eftersom en del av de personer som saknar arbete till viss del gör det till följd av permanent svårighet. En funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är i många fall en funktionsnedsättning som inte är övergående och då kanske inte en tidsbegränsad insats alltid är det rätta. Mycket tyder också på att en hög personaltäthet underlättar coaching och matchning, vilket i sin tur leder till att fler unga kommer i studier eller i arbete. Merparten av stadens insatser utförs utifrån individuella behov och med en hög personaltäthet, men även om resultaten följs och mindre utvärderingar har genomförts saknas forskning kring resultaten.

Något som länge varit känt men som i arbetet med denna rapport framkommit än tydligare är att det är många olika aktörer som är inblandade i arbetet med unga generellt och särskilt med unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda. Detta innebär ytterligare utmaningar för staden att samordna de resurser som finns så att bästa effekt av insatserna och arbetet kan uppnås. Målet är att de unga ska komma ut på arbetsmarknaden och vara rustade vid lågkonjunkturer för att minska dess negativa effekter.

Stadens arbete med att ge feriejobb till ungdomar, visstidsanställningar samt det utökade arbetet med arbetsgivarkontakter och sociala klausuler kan stärka ungas nätverk och kontakter med arbetsgivare vilket har visat sig vara av stor betydelse för de framtida möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

I nästa avslutande kapitel lämnas förslag på rekommendationer och åtgärder som ska stärka stadens arbete med att minska antalet unga i utanförskap och förbättra deras möjligheter att få arbete. Förslagen på rekommendation och åtgärder grundar sig på vad som framkommit i föreliggande rapport, de två underlagsrapporterna, annat underlag samt intervjuer och workshops med personer som arbetar med unga.

5. Rekommendationer och åtgärder

Rapportens fokus är unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden med särskilt fokus på unga som varken arbetar eller studerar, unga med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och unga utrikes födda. Trots att det genomförs en mängd olika insatser för unga, både avseende utbildning och arbetsmarknadsinsatser, visar forskningen på en negativ utveckling av unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda skolresultat och etablering på arbetsmarknaden. Därför ser kommissionen ett behov av att ytterligare fokusera på riktade och anpassade insatser för dessa unga. I detta kapitel ges rekommendationer och förslag på åtgärder. Dessa har som utgångspunkt de utmaningar som redovisats och analyserats i rapporten, de insatser som enligt forskningsöversikten förväntas ge resultat samt underlag från genomförda intervjuer och workshops. I likhet med flera av kommissionens övriga delrapporter går det att konstatera ett kontinuerligt behov av en fortsatt nära samverkan mellan forskning och kommun i syfte att utveckla och utvärdera genomförda kommunala insatser. I detta fall avseende den kommunala arbetsmarknadspolitik. Åtgärden återfinns inte i det följande kapitlet, utan konstateras vara en generell åtgärd för kommunens vidkommande.

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Att inte ha fullföljt gymnasieskolan innebär en framtida risk för utanförskap. Gemensamt för de grupper som föreliggande rapport har undersökt är att andelen som inte har fullföljt gymnasieskolan är betydligt högre jämfört med gruppen unga som helhet. Kommissionen har i en tidigare rapport, *Allas rätt till kunskap, om kortutbildade och vuxenutbildningen*⁷⁸, behandlat området kortutbildade. Några av rekommendationerna som lämnades i rapporten är aktuella även för denna rapport. Åtgärderna är viktiga för att ge unga bättre förutsättningar att långsiktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Rekommendationerna som lämnades gällde bland annat en fortsatt satsning på studie- och yrkesvägledande insatser, införande av ett finansiellt stöd som möjliggör för unga utan fullständiga gymnasiebetyg att komplettera sin utbildning inom vuxenutbildningen samt utreda möjligheten att utöka valideringen inom det kommunala uppdraget.

⁷⁸ Ibrahim S och Wårstam Larnhed P (2016), *Allas rätt till kunskap, om kortutbildade och vuxenutbildningen*

I rapporten framkommer att unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda har svaga skolresultat och forskningsöversikten framhåller behovet av tidiga insatser i skolan för att förbättra skolresultaten. För att fler unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda ska kunna fullfölja gymnasiet krävs att de får det stöd de behöver. I kommissionens delrapport *Den lärande skolan* lämnas förslag om att följa upp om elever med behov av särskilt stöd nås.⁷⁹

Föräldrar har en stor påverkan på elevers skolresultat och utbildningsnivån går i många fall i arv. Därför är det särskilt viktigt med tät samverkan mellan skolan och föräldrar i områden med en större andel personer som inte fullföljt gymnasieskolan, för att eleverna även ska få stöd hemma. Inom detta område lämnar kommissionen” i rapporten *Den lärande skolan* förslag om att utveckla samverkansformerna med föräldrar och närsamhälle vid grund- och gymnasieskolor med högt socioekonomiskt index.⁸⁰ I arbetet med föreliggande rapport har det framkommit ett behov av att stärka nyanlända föräldrars kunskaper om det svenska samhället och skolsystemet. Många av dessa föräldrar finns inom arbetsmarknadsnämndens verksamheter, sfi, komvux och jobbtorg, vilka skulle kunna fungera som mötesplatser/forum för skolan att utöka kontakten med föräldrarna.

A2.1 Stärk kopplingen mellan skola och arbets- och samhällsliv

A2.1.1 Åtgärd: Stärk elevernas kontakter med arbetsmarknad och arbetsliv

Beskrivning: Utvecklade kontakter mellan skola och arbetsliv kan bidra till minskade skolavhopp bland studieomotiverade elever, stärka nätverk och ge kunskap om olika yrken/branscher som ökar elevernas förmåga att bedöma valmöjligheter och konsekvenser för en framtida arbetsmarknadsetablering. Vid sidan av gruppen studieomotiverade elever fyller stärkta kontakter med arbetsmarknaden och studie- och yrkesvägledande insatser en särskilt viktig funktion för unga nyanlända och unga med funktionsnedsättning, vars utsikter för arbetsmarknadsetablering är mindre goda. I rapporten *En skola där alla ska lyckas*⁸¹ föreslogs en gemensam bank med praktikplatser i denna anda, liksom utvecklad studie- och yrkesvägledning. Ett förslag i samma rapport om extern mentorsverksamhet för nyanlända elever utreds av

⁷⁹ Andersson A m.fl., *Den lärande skolan* (2016), sid. 32

⁸⁰ Andersson A m.fl., *En skola där alla ska lyckas* (2016), sid. 63-64

⁸¹ Andersson A m.fl., *En skola där alla ska lyckas* (2016), sid 61

utbildningsnämnden. För att utveckla kontakterna mellan skola och arbetsliv bör dylika förslag integreras i en modell för samverkan under ledning av utbildningsnämnden, där arbetsmarknadsnämnden bidrar med kunskap och kontakter i form av bland annat studiebesök, mentorer och praktik samt till att utveckla studie- och yrkesvägledande insatser såväl i gymnasieskolan och gymnasie-särskolan, inte minst inom ramen för nyanländas språkintröduktion. Näringslivets aktörer bör involveras redan vid utformningen av insatserna i syfte att ta tillvara förmågan och viljan att bidra.

Pågående arbete: Samtliga F-9 skolor har planer för studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledningen ska vid grundskolorna ingå i elevhälsoteamen. Det sker också en samverkan mellan grundskolan och gymnasiet samt externa aktörer för att öka attraktiviteten för yrkesprogrammen. Arbetssätten för studie- och yrkesvägledning inom grundskola, gymnasium och yrkeutbildning ska enligt stadens budget utvecklas till en mer integrerad metod för att säkra vägen från utbildning till arbete. Under 2016 ska eleverna även ges utbildning om arbetsmarknaden i samarbete med fackliga organisationer och näringslivet, bland annat genom praktik.

Ansvarig: Utbildningsnämnden i samverkan med arbetsmarknadsnämnden och Stockholm Business Region

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.1.2 Åtgärd: Ge utökad samhällsinformation till unga nyanlända på stadens boenden och i skolan

Beskrivning: Information om hur det svenska samhället fungerar är en grund för att unga nyanlända ska kunna förstå sammanhanget de lever i och utifrån det kunna fatta välgrundade beslut om studier och arbetsliv. Många nyanlända unga kommer från länder där styrningssystem och samhällsuppbyggnad skiljer sig från det svenska. För att gynna unga nyanländas delaktighet i samhället bör samarbetet mellan utbildningsnämnden, socialnämnden och arbetsmarknadsnämnden utvecklas i syfte att tillhandahålla strukturerad och systematisk samhällsinformation till unga nyanlända liknande den som finns för nyanlända vuxna.

Pågående arbete: Samhällsorientering finns för vuxna nyanlända. I ärendet Nyanlända och asylsökande i Stockholms stad, Dnr 156-607/2016, lämnas förslag om arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med utbildningsnämnden och socialnämnden utreda möjligheten för Jobbtorg Stockholm att erbjuda arbetsmarknadsrelaterade och samhällsorienterande aktiviteter för ensamkommande ungdomar.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden i samverkan med socialnämnden

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.2 Underlätta inträdet till arbetslivet genom anpassade och riktade utbildningsalternativ

Forskningen framhåller arbetsmarknadsutbildningar som en möjlig effektiv insats för personer med en svag ställning på arbetsmarknaden. Unga utan fullständig gymnasieutbildning bör erbjudas alternativa utbildningar som stärker deras ställning på arbetsmarknaden. Unga utrikes födda som kommer till Sverige i sena skolåldern saknar i många fall de förutsättningar som personer som vuxit upp i Sverige och gått hela sin skoltid i Sverige har. Detta gäller såväl kunskaper och information om det svenska samhället och utbildningsväsendet som kunskaper i svenska. Detta innebär att många inte har en rimlig möjlighet att slutföra en gymnasieutbildning inom stipulerad ålder. De siffror som presenteras i rapporten visar en oroande verklighet för dessa unga. För de unga som saknar förutsättningar att fullfölja gymnasieskolan är alternativa utbildningar ett viktigt komplement till de skolformer som finns idag.

A2.2.1 Åtgärd: *Utred förutsättningarna för en alternativ utbildning för ungdomar som har avbrutit eller inte fullföljt gymnasiet*

Beskrivning: Det finns flera exempel på skolor i andra länder som syftar till att fånga upp målgruppen unga utan gymnasieutbildning och som bedöms ha sämre förutsättningar att klara av gymnasiet, till exempel produktionsskolor eller Second Chance skolor.

Produktionsskolornas koncept innebär att eleverna deltar i reell produktion av tjänster eller varor, vilket ger ett utrymme för dem att växa, utvecklas och lära. Denna typ av skolor har gett goda resultat. Eftersom andelen unga som inte klarar av skolan är hög i Stockholm bör staden utreda möjligheten att starta en alternativ skola som bättre fångar dessa ungdomars behov och som ger utrymme för ett mer flexibelt innehåll. I dessa skolor bör rena utbildningsinsatser kunna varvas med praktiskt arbete, arbetsmarknadsinsatser och självstärkande insatser utifrån individuella behov. Betoning bör ligga på att erbjuda ett positivt sammanhang som skapar motivation och självkänsla och ger eleverna stöd i att bygga en stabil grund för vidare studier och/eller arbete. Målgruppen är unga skolavhoppare som inte är redo för studier inom ordinarie gymnasieskola och syftet är både att motivera tillbaka till skolan, men också att motverka passivitet och minska risken för att utveckla ett utanförskap.

Pågående arbete: Inom det kommunala aktivitetsansvaret för unga 16-19 år bedriver nämnden ett uppsökande arbete med målsättningen att få in ungdomen i utbildning och/eller arbete och

praktik. I samarbete med Arbetsförmedlingen kan utbildning via folkhögskola erbjudas.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden och utbildningsnämnden

Uppföljning: Kommunstyrelsen.

A2.2.2 Åtgärd: Utöka anpassade och riktade arbetsmarknads- och yrkesutbildningar

Beskrivning: I planeringen av nya och befintliga yrkesutbildningar är det viktigt att insatsen riktas och anpassas till unga med funktionsnedsättning och till unga utrikes födda utifrån deras förutsättningar och behov. Arbetsmarknadsnämnden och Arbetsförmedlingen behöver samarbeta i utformandet av utbildningarna utifrån de befintliga behoven. Utbildningarna behöver arbetas fram tillsammans med branscher på liknade sätt som inom yrkeshögskoleutbildningarna.

Pågående arbete: Det finns flera yrkesutbildningar som ges av Arbetsförmedlingen och av staden idag. Inom arbetsmarknadsnämnden pågår även ett projekt där yrkeskunskap kombineras med svenskundervisning för personer som har lägre kunskaper i svenska (YFI). Arbetsmarknadsnämnden har utarbetat en partnerskapsmodell som innebär att nämnden ingår partnerskap med branschorganisationer som representerar branscher och näringslivsområden i regionen där det finns kompetensförsörjningsbehov. Ett gemensamt avtal (avsiktsförklaring) tecknas om att långsiktigt och hållbart samverka för att möta behoven av kompetens samt bidra till att nämndens målgrupper är anställningsbara och blir anställda. Hittills har arbetet bestått i att etablera samarbete med bristyrkesbranscher. Samarbete med besöksnäringen, transportbranschen och byggnäringen har inletts.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.2.3 Åtgärd: Skapa ett sammanhållet utbildningsalternativ för nyanlända där gymnasie- och vuxenutbildningen kombineras

Beskrivning: Behovet av en utbildning för ungdomar som kommer till Sverige i äldre åldrar är stort. Det befintliga skolsystemet är inte anpassat till målgruppens förutsättningar, eftersom den utgår från att man har haft en skolgång och helst i Sverige. Många av ungdomarna som har kommit till Sverige i äldre åldrar har en skolbakgrund från länder med ett skolsystem som skiljer sig en hel del från det svenska. Dessutom har många av dessa ungdomar på grund av de långdragna konflikterna i sina hemländer flera år av förlorad skolgång. Detta gör det svårt för ungdomarna att komma in i utbildningen och klara av den i samma takt som en ungdom

som är uppvuxen i Sverige. I denna utbildning är det också viktigt med ett tydligt inkluderingsperspektiv i form av samhällsinformation och kunskap om den svenska arbetsmarknaden.

Pågående arbete: I ärendet Nyanlända och asylsökande i Stockholms stad Dnr 156-607/2016 lämnas förslag om att utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden ska utreda en skolform med kombinerad gymnasie- och vuxenutbildning.

Ansvarig: Utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.2.4 Åtgärd: Ta fram en handlingsplan inom sfi för unga nyanlända

Beskrivning: Ett av hindren för etableringen på arbetsmarknaden är svårigheter med språket. Forskningen lyfter språkundervisningen som en viktig insats för unga utrikes födda som har svaga kunskaper i svenska. Undervisningsgrupperna inom sfi tar idag inte hänsyn till elevers ålder. En handlingsplan eller ett anpassat arbetsätt för unga inom sfi skulle innebära att staden utvecklar pedagogiken i syfte att möta ungdomarna utifrån deras behov och förutsättningar. Det kan också handla om att koppla språkundervisningen till andra arbetsmarknads- och utbildningsinsatser.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden

Uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.3 Använd Stockholms stads verksamheter för att främja ett inkluderande arbetsliv

Stockholms stad är en stor arbetsgivare vars nämnder och bolag tillsammans sysselsätter 40 000 personer. Därtill upphandlar staden varor, tjänster och entreprenader till ett värde av 20 miljarder kronor varje år. Stadens egna verksamheter och upphandling kan på ett aktivt sätt användas för att främja sysselsättning hos grupper som står längre från arbetsmarknaden. Genom att exempelvis införa temporärt riktade anställningssubventioner kan staden korta vägen till osubventionerade arbeten. Subventioner bör riktas till de grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden för störst effekt. Begränsade nätverk, diskriminering och växande kompetenskrav reser hinder för unga med funktionsnedsättning och för unga utrikes födda i deras etableringsprocess. Genom riktade insatser där staden egna verksamheter används som hävstång kan trösklarna till arbete sänkas.

För unga med funktionsnedsättning som medför att arbetsförmågan är långvarigt nedsatt behöver insatser och stöd vara långsiktiga. Insatser såsom matchning och coachning gentemot såväl unga med funktionsnedsättning, som unga nyanlända, bör vara riktade och anpassade.

A2.3.1 Åtgärd: Rikta sociala klausuler i upphandlingar till särskilt prioriterade grupper

Beskrivning: Genom att i högre grad rikta sysselsättningskrav i upphandlingar kan staden arbeta aktivt för att få in prioriterade grupper på arbetsmarknaden. Därigenom kan berörda personer få erfarenhet och kontaktnät som kan leda till en långsiktig etablering på arbetsmarknaden. Detta kräver bra matchningsinsatser och medarbetare med erfarenhet av att arbeta med olika målgruppers specifika förutsättningar och ett tydligt individperspektiv. Hög personaltäthet medger en tät kontakt med den enskilda personen vilket underlättar matchning, coachning och språkstödande insatser. Inom arbetsmarknadsnämnden finns särskild målgruppskompetens och verksamheter som bör kopplas till arbetet med sociala klausuler.

Pågående arbete: Arbetsmarknadsnämnden har i uppdrag att bistå i stadens arbete med att ställa krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder i upphandling. Under våren 2016 har arbetsmarknadsnämnden tecknat ett avtal med Trafikverket vilket innebär att förvaltningen kommer delta i Trafikverkets upphandlingar i Mälardalsregionen. Syftet är att Trafikverkets upphandlade leverantörer ska kunna uppfylla skullkravet om sysselsättningsfrämjande åtgärder i form av anställningar och praktikplatser. Detta arbete kan innebära goda förutsättningar för staden att specifikt rikta platser till unga med funktionsnedsättning och nyanlända.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden i samverkan med samtliga upphandlande nämnder och bolagsstyrelser.

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.3.2 Åtgärd: Utveckla stadens arbete med arbetsdifferentiering

Beskrivning: För att möjliggöra en mer inkluderande arbetsmarknad kan staden skapa nya arbetstillfällen av specifika arbetsmoment som riktas mot särskilda grupper. Förutom fler arbetstillfällen kan detta frigöra resurser hos övrig personal, samt ge utökat utrymme för kompetenshöjande insatser och vidareutbildning både för ordinarie personal och för personer som erbjuds dessa nya tjänster. Samhällskostnaderna på längre sikt kan också minska om människor ges tillträde till arbetsmarknaden och blir självförsörjande. Åtgärden vilar således tydligt på ett socialt

investeringsperspektiv. Stadens satsning för personer med lindrig utvecklingsstörning, serviceassistenter, är ett exempel på arbetsdifferentiering inom barn- och äldreomsorgen. Satsningen erbjuds endast som visstidsanställning idag, men skulle kunna utvecklas till att omfatta flera andra yrkesområden och målgrupper samt erbjuda tillsvidareanställning för personer med en långvarigt nedsatt arbetsförmåga.

Pågående arbete: Stadens satsning på serviceassistenter som innebär att en person med lindrig utvecklingsstörning eller generella inlärningssvårigheter kan anställas under två år som serviceassistent. Anställningen kombineras med en utbildningsdel. Arbetsmarknadsnämnden och utbildningsnämnden har tecknat en avsiktsförklaring om att utöka antalet yrkesområden och omfatta fler olika typer av funktionsnedsättning.

Ansvarig: Kommunstyrelsen i samarbete med arbetsmarknadsnämnden.

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen.

A2.3.3 Åtgärd: *Främja kompetensbaserad rekrytering och motverka diskriminering vid rekrytering inom Stockholms stad*

Beskrivning: Unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden bland annat till följd av diskriminering och okunskap hos arbetsgivare om exempelvis utländska utbildningar och funktionsnedsättningar. Okunskapen kan få till följd att kravprofilen vid rekrytering blir mer omfattande än vad arbetet kräver. Kunskapshöjande insatser om kompetensbaserad rekrytering, mångfald, neuropsykiska diagnoser samt kognitiva och tekniska hjälpmedel i arbetslivet bör därför genomföras för att motverka onödiga krav som utesluter målgrupperna.

Pågående arbete: Staden arbetar med processer och verktyg för kompetensbaserad rekrytering, men arbetet behöver förstärkas och utvecklas.

Ansvarig: Kommunstyrelsen i samverkan med samtliga nämnder och bolagsstyrelser

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.4 Effektivisera samverkan om unga utrikes födda och unga med funktionsnedsättning

Det pågår ett flertal insatser i stadens verksamheter för att stötta unga utrikes födda och unga med funktionsnedsättning, varav flera uppnår goda resultat. Det är dock många aktörer som är involverade i planering av insatser och försörjning av unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda (främst unga nyanlända), vilket försvårar samordningen och skapar luckor mellan

insatser och inlåsnings effekter. Ansvar för att erbjuda stöd och insatser är fördelat mellan olika myndigheter och nämnder beroende på vilken målgrupp, ålder och situation den unge är i. För unga utrikes födda kan exempelvis ansvar för stöd och insatser finnas hos utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden eller Arbetsförmedlingen. Detsamma gäller ansvar för deras försörjning som kan ligga hos Migrationsverket, Arbetsförmedlingen eller stadsdelsnämnderna.

Det finns idag olika samverkansformer och samverkansmodeller på olika nivåer inom stadens olika nämnder och verksamheter. Samverkan och samarbete om målgrupperna inom staden bör stärkas ytterligare, särskilt mellan utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden.

Till exempel kan stadens samverkan stimuleras genom att parterna upprättar samverkansavtal för att nå bättre resultat och högre effektivitet. Staden har ett bra stöd för hur projekt ska genomföras och som kan vara ett lärande exempel i utformandet av stöd för samverkan.

A2.4.1 Åtgärd: *Utveckla samarbetskulturen mellan arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna om unga med funktionsnedsättning*

Beskrivning: Uppföljningar inom gymnasiesärskolan visar att många unga som slutfört gymnasiesärskolan går till daglig verksamhet utan att ens få möjlighet att prövas mot eller stötts till ett arbete. Detta gäller även ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Utvärderingar av daglig verksamhet visar också på inlåsnings effekter och att det är ett mycket litet antal personer som går från daglig verksamhet till arbete. Kommissionen ser därför ett behov av att stärka samverkan mellan socialnämnden och arbetsmarknadsnämnden i syfte att skapa en bättre övergång för unga med funktionsnedsättning som vill och har förmågan att klara av ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. För de personer som står i begrepp att söka daglig verksamhet bör arbetsmarknadsförvaltningens insatser erbjudas som ett alternativ. Utöver det finns behov av att se över riktlinjer och ersättningssystem för att motverka de inlåsnings effekter som uppmärksammas inom daglig verksamhet. Samverkan behöver även stärkas mellan utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden generellt vad gäller elever som är i färd med att avsluta gymnasiet och där skolan känner oro för övergången. Staden kan därmed i ett tidigt skede fånga upp de unga som har extra behov av coaching och handledning för att komma

in på arbetsmarknaden. Detta bör göras innan ungdomarna har slutat eller avbrutit sina studier. Detta gäller alla ungdomar, men särskilt de elever som går i gymnasiesärskolan, i grupper med specialpedagogisk profil eller som har ett stort behov av utökat stöd i skolan.

Pågående arbete: Arbetsmarknadsnämndens bedriver idag en verksamheten Iwork⁸² för att främjaövergången från daglig verksamhet till arbete.

Ansvarig: Socialnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.4.2 Åtgärd: Tillgängliggör stadens arbetsmarknadsinsatser för ensamkommande unga på stadens boenden

Beskrivning: Ensamkommande unga är i behov av praktik, anställningar och andra arbetsmarknadsinsatser med täta uppföljningar. Arbetsmarknadsnämnden har förutsättning att erbjuda stöd till ungdomarna, till exempel genom de arbetslivskontakter förvaltningen har, språkstödande insatser på modersmål och coachning på modersmål. Insatserna och stödet bör utvecklas i samverkan med socialnämnden.

Pågående arbete: Arbetsmarknadsförvaltningen har samarbetet med två av stadens boenden gällande feriejobb för unga

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden

Återkoppling/uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.4.3 Åtgärd: Inkludera asylsökande ungdomar 16-19 år i stadens kommunala aktivitetsansvar (KAA)

Beskrivning: Enligt 9§ 29 kap Skollag 2010:80 omfattar KAA ungdomar 16-19 år folkbokförda i Stockholms stad som inte påbörjat eller som har avbrutit gymnasiet. Staden ansvarar för att söka upp och erbjuda dessa unga stöd och aktiviteter som i första hand ska leda till studier eller i andra hand till arbete. Asylsökande ungdomar erbjuds utbildning, men ingår inte i KAA och staden erbjuder vare sig stöd eller insatser för de som inte tar del av studier. Redovisningen av den slutliga gymnasieantagningen höstterminen 2016 visar att 579 asylsökande ungdomar antagits jämfört med 84 föregående år. Rapporten pekar på att utrikes födda unga som grupp har begränsade förutsättningar att fullfölja gymnasiet, att en stor andel avbryter gymnasiet och att de löper större risk än inrikes födda att hamna i ett utanförskap. Det stora antalet asylsökande unga och avsaknad av stöd till dessa innebär en

⁸² Stadens verksamhet som stöttar unga personer som har rätt till daglig verksamhet att få en anställning. Se sida 41.

risk för att antalet unga i utanförskap i Stockholm ökar.
Kommissionen föreslår därför att asylsökande ungdomar 16-19 år omfattas av stadens arbete utifrån KAA.

Pågående arbete:

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden, utbildningsnämnden och socialnämnden.

Uppföljning: Kommunstyrelsen

A2.4.4 Åtgärd: Utred behovet av stöd till arbetsgivare för rekrytering av särskilda målgrupper tillsammans med näringslivet

Beskrivning: Bristande stöd till arbetsgivare kan utgöra ett hinder för unga med funktionsnedsättning och unga nyanlända för att få ett arbete. Tillsammans med näringslivets branschorganisationer bör arbetsmarknadsnämnden identifiera vilken typ av stöd och kunskap arbetsgivare behöver för att i högre grad anställa unga med funktionshinder och unga nyanlända. Det kan till exempel vara information, utbildning och handledning. Ett ökat stöd på arbetsgivarnas villkor kan minska förekomsten av den diskriminering, särskild den statistiska diskrimineringen, som forskningen visar målgrupperna möter på arbetsmarknaden.

Pågående arbete: Arbetsmarknadsförvaltningen har återkommande nätverksträffar för arbetsgivare, främst handledare, som tar emot nyanlända och eller personer med funktionsnedsättning.

Arbetsmarknadsförvaltningen erbjuder även handledarutbildningar.

Ansvarig: Arbetsmarknadsnämnden

Uppföljning: Kommunstyrelsen

Referenser

Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet? (2015), RiR 2015:7. Granskningsrapport från Riksrevisionen.

Andersson Ariane, Janson Per, Nilsson Helena och Tealohi Sayeh (2016), En skola där alla ska lyckas (Dnr 439-1428/2015). Rapport från Stockholms stads Kommission för ett socialt hållbart Stockholm.

Andersson Ariane, Janson Per, Göransson Cecilia och Tealohi Sayeh (2016), En skola i utveckling (Dnr 439-1428/2015). Rapport från Stockholms stads Kommission för ett socialt hållbart Stockholm.

Arbetsförmedlingens hemsida www.arbetsformedlingen.se

Arbetsförmedlingens arbete med arbetsgivarkontakter (2010), RiR 2010:6. Rapport från Riksrevisionen.

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016 - Prognos för arbetsmarknaden 2016–2017 (2016). Rapport från Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016 - Stockholms län, Prognos för arbetsmarknaden 2016–2017 (2016). Rapport från Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadsnämndens tertialrapport 1 2016 (Dnr: AMN 2015-0297-01.02)

Arvidsson Jessica (2016), Sysselsättning och social rättvisa: En nationell registerstudie om 12 269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. Högskolan i Halmstad, Akademin för hälsa och välfärd, Centrum för forskning om välfärd, hälsa och idrott (CVHI), Wigforss-gruppen.

Beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad 2015, juni 2016 (Dnr 3.1.2-141/2016). Rapport från Socialförvaltningen i Stockholms stad.

Bunar Nihad, Elevsammansättning, klyftor och likvärdighet i skolan (2015). Underlagsrapport från Stockholms stads Kommission för ett socialt hållbart Stockholm.

Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter.(2013)
Tema utbildning 2013:2. Rapport från Statistiska centralbyrån.

En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–
2016 (Dnr 00599/2014) (2016). Folkhälsomyndighetens
slutrapportering av regeringsuppdrag.

Engdahl, Mattias och Forslund Anders (2015), En förlorad
generation? En ESO-rapport om ungas etablering 2015:3. Rapport
till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och
delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning
(2016). Rapport från Myndigheten för delaktighet.

Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2014 (2014). Rapport från
Folkhälsomyndigheten.

Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet - Forskning som
publicerats vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000
(2012), Oxford Research. Rapport till
Diskrimineringsombudsmannen.

Forslund Anders (2016), Unga i Stockholm som riskerar
utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på
arbetsmarknaden. Uppsala universitet och Institutet för
arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

Från språkinträdning till nationellt program – några
framgångsfaktorer. Intervjuer med 14 elever i gymnasieskolan
(2015). Rapport från Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad.

Ibrahim Shores och Petra Wårstam Larnhed (2016), Allas rätt till
kunskap, om kortutbildade och vuxenutbildningen (Dnr 439-
1428/2015). Rapport från Stockholms stads Kommission för ett
socialt hållbart Stockholm.

Lundholm Lena (2014), ADHD i Kriminalvården –
Sammanfattningsrapport (2013:266). Rapport från Kriminalvården.

Långtidsutredningen 2015 Huvudbetänkande SOU 2015:104.
Utredning från Finansdepartementet.

Persson S, Utrikes födda på arbetsmarknaden - En forskningsöversikt, Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier (SULCIS).

Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter Ett kunskapsunderlag för primärvården (2015). Rapport från Socialstyrelsen.

Regelbunden tillsyn 2014 (Dnr 09-2015:1164). Rapport från Skolinspektionen

Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2015 (2016). Information om utbildning och arbetsmarknad 2016:1. Rapport från Statistiska centralbyrån.

Språkintröduktion 436:2016. Rapport från Skolverket.

Sänkta trösklar – högt i tak Betänkande av Funka-utredningen SOU 2012:31.

Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige Prop.2015/16:174 (2016). Proposition från Regeringen.

Unga vuxna med aktivitetsersättning – risk för suicidförsök och suicid (2010). Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04)

Utbildningsnämnden i Stockholms stad tertialrapport 2 2015 (Dnr: 1.2.2-8681/2015) och tertialrapport 2 2014 (Dnr:1.2.2-7488/2014)

Uppföljning av sfi-studerande 2011-2012 – påbörjade sfi-studier 2008 och 2010 inom SFI Stockholm (2014). Rapport från Sweco Strategy AB. (Arbetsmarknadsnämnden den 26 augusti 2014, Anmälan av Uppföljning av sfi-studerande 2011-2012 dnr AMN 2014-0232-01.02)

Utbildning – nyckeln till arbete (2015). Rapport från Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Verksamhetsområdet för ensamkommande flyktingungdomar som har fått permanent uppehållstillstånd, Socialförvaltningen i Stockholms stad (2014). Deltagande i Stockholms stads kvalitetsutmärkelse 2014.

Bilagor

1. Anders Forslunds underlagsrapport *Unga i Stockholm som riskerar utanförskap och insatser som kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden*
2. Swecos Strategys underlagsrapport *Unga stockholmare som står långt från arbetsmarknaden – en kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar*

